

MLADIKA

LETO I. - ŠTEV. 4

JUNIJ

MLADIKI

1957

4

IZHAJA VSAKO PRVO
NEDELJO V MESECU

Uredila

Jože PETERLIN in Dušan JAKOMIN

VSEBINA

Jože Peterlin: Naši tabori	49
Zora Saksida: Zbogom, gospod profesor	50
Mirko Javornik: Izpod Triglava na Himalajo	52
Ljubka Sorli: K tebi pojdem	53
Zdravko Ocvirk: Romanca	53
Stanko Janežič: Mož z otroki	54
Bruna Pertot: Pesem	54
Ferruccio Jakomin: Ribičeva tožba	54
B. Zemlja: Uganka	54
Judita Romana: Grbavec	55
Književnost in umetnost	55
Gledališče	56
Ljudska prosveta	57
Dušan Jakomin: Radio - posrednik	59
Lojze Skerl: Duhovna misel	60
Naša darila otrokom	60
Iv. Teuerschuh: Kaj pa naši očetje	60
Razgledi	62
Miranda Zafred: Cannes	64

Na platnicah

Pisma Mladiki — Jože Peterlin: Literarni pogovori

Zunanja oprema: Janez PREPELUH
Vinjete poglavij: Franko PiščanecUredništvo: Trst, Via Trento 2
Gorica, Riva Piazzutta 18Uprava: Trst, Chiadino in Monte
1109, tel. 90-315 (Aldo Štefančič)Registrirana na sodišču v Trstu št. 193
Odgovorni urednik: Dušan JakominTiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica
Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

KINO IN TELEVIZIJA: Veliko beremo danes o krizi filma. Ali je temu kriva tudi televizija in koliko? Kaj se Vam zdi?

Splošno znano je dejstvo, da obstaja danes filmska kriza, tako v Angliji, v Franciji, v Italiji in tudi v sami Ameriki. Težko je reči, ali je tudi kriva bolj konkurenca, predvsem televizija, ali slaba kakovost filmov. Ameriško občinstvo na primer vedno bolj zapušča kinodvorane. Značilen primer je v Angliji, kjer stavkajo filmski tehniki in grozijo celo filmski igralci. V Italiji je bilo 1956. leta 574 milijonov lir dohodkov manj kot leta 1955. Omeniti moramo še, da je bila v letu 1956 povišana vstopnina za 30 lir.

Glede gledaliških predstav (300 milijonov lir manj kot v prejšnjem letu), pa se zdi, da ni krivda v kakovosti predstav, temveč v konkurenci televizije.

KULTURNI DOM, ki že raste od tal, obeta za Tržaške Slovence večjo možnost kulturnega in prosvetnega izživljanja. Vendar me zanima, ali je ta kulturni dom namenjen vsem Tržaškim Slovencem, ali samo eni politični skupini. Vidim namreč, da samo eno časopisje piše o gradnji tega doma, da je samo ena politična skupina točno informirana o delu in napredovanju gradnje in da je baje že določeno, kdo bo imel v stavbi svoje prostore. Kaj sodite vi, gospod urednik?

Sodim, da bi moral biti Kulturni dom last vseh Tržaških Slovencev, če je dala zanj denar Italija kot nekako odškodnino za požgani Narodni dom, ki so ga bili postavili vsi Tržaški Slovenci. Razen tega si ne morem misliti, da bi mogla demokratična država kot je Italija, postaviti Dom le eni politični skupini narodne manjšine v svoji državi in da bi bila možna dati le njej možnost kulturnega udejstvovanja. Ali je ta kulturni dom last vseh Tržaških Slovencev, ali pa bo zgradila država hišo vsaki politično kulturni skupini Tržaških Slovencev. Ker pa zadnje ni verjetno, je najbrže ta kulturni dom res namenjen vsem.

Kako to, da razpolaga zdaj — vsaj teoretično — z njim samo ena skupina, Vam zdaj res še ne bi znal odgovoriti. Slišali smo izjave raznih ljudi — Italijanov in Slovencev — da bo kulturni dom namenjen vsem Tržaškim Slovencem.

O tej zadevi se bomo pozanimali na meročajnem mestu in Vam bomo

odgovorili določeneje. Skušali Vas bomo seznaniti tudi z načrti in nameni te nove stavbe.

SKLENILA SEM, DA NE BOM SLA VEČ V SOLO. Zame pomeni učenje velik napor. Ničesar nisem zmožna napraviti in ko sem skupaj z drugimi, vidim, koliko mi manjka in koliko so druge pred mano. Imam eno samo veliko željo, postati slavna pevka, da bi lahko premagala v sebi čut manjvrednosti.

Prva tvoja dolžnost naj bo učenje in glej, da boš izdelala, če nisi zdaj, pa oktobra. Najprej pokaži pred svojimi starši dobro voljo in tem, potem boš lahko uresničila svojo veliko željo, če imaš res dar. Toda, kaj če se varaš o svojih sposobnostih? Velike pevke so redke, dočim z marljivostjo lahko dosti dosežeš s tem, da končaš študij. Tisti čut manjvrednosti verjetno ni nič drugega kot lenoba. Ne segaj pod oblake, ostani na zemlji!

»POROČILI SE BOSTE S ČLOVEKOM, KI NI SLOVENEK?« me boste strašno zaničljivo pogledali. Vidim Vas, saj berem Mladiko in veni, kaj mislite. Toda, dragi profesor, sem že nekaj stara in ni mi bilo dano, da bi srečala med svojimi rojaki človeka, s katerim bi delila življenjsko usodo. Pač pa me je povsem očaral človek sosednjega naroda. Spoznala sem ga in se prepričala da je dober, pošten, da me ima resnično rad, da spoštuje moj narod in moje mišljenje. Morda bo boljši mož kot pa bi bil marsikateri Slovenec. A vendar se obračam na Vas — kaj pravite? Ali me obsojate? Vedite, da se nisem in se ne bom nikdar v srcu spremenila. Le košček sreče bi rada tudi jaz užila.

Gotovo ne bi rada Mladika posnela vse tiste številne revije, ki v podobnih vprašanjih in odgovorih govore največ o ženitnih vprašanjih. Toda Vi ste postavili ta problem mnogo više in na lepšo, plemenitejšo podlago. Razen tega živimo na meji, ko se dnevno srečujeta in živita skupaj dve narodnosti in je tedaj ta problem živ in pereč. Zato ne bi bilo prav iti mimo njega.

Draga gospodična, oba poznavata več družin, ki so mešane. Pogosto so te družine srečne. Sam imam v šoli učence, katerih matere ne znajo slovensčine, ko pridejo vpraševati, kako njihov otrok napreduje. Oče pa je

(Nadaljevanje na 3. strani platnic)

Vsaka številka Mladike stane 60 lir, po pošti 80 lir. Celoletna naročnina (10 številok) 600 (800) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 2½ dolarja.

Nekoč je zavladalo na Slovenskem popolno mrtvilo. Narod se ni zavedal svoje samostojnosti, svojega obstanka in pravice do lastnega življenja. Stoletja so mu vladali tuji in ga pač uspavali v mrtvi sen.

Pa je nastopil veliki slovenski škof Anton Martin Slomšek in zaklical narodu, naj vstane iz spanja, naj poveljiča materino besedo in ji ostane zvest. Za njim je prišel iz vasice na Gorenjskem Prešeren in je zapel v rodnem jeziku čudovito pesem, da je v trenutku dvignil svoj narod iz zaostalosti na evropsko kulturno višino.

Toda stoletja potem so prinašala dremavico in malodušje; narod je razjedala odvisnost, pomanjkanje samozavesti in vere vase. In tedaj so naši rodoljubi začeli znova vzbujati pogum: klicali so množice na velike shode po vsej Sloveniji, od štajerskih goric do bele Ljubljane, tja v Belo krajino in Kranj, pa na Goriškem in sem do naše Doline. Na teh velikih shodih so govorili o pravicah naroda, o njegovem jeziku, zgodovini in bodočnosti. »Tabore« so imenovali ta velika zborovanja pod milim nebom. Kakor so nekoč naši dedje v trdnjavah — v taborih branili svojo krščansko in narodno izročilo pred turškim polmesecem, tako naj zdaj na teh taborih branijo svoje narodno življenje pred nastopajočo smrtjo.

In narod je dvignil glave. Dvignila se je pesem pod nebo, zapela je slovenska govorica ne samo na vasi, ampak tudi v mestu, med gospodo, ki se je v svoji komodnosti in narodni nezavednosti posluževala največ le nemškega jezika. In na teh velikih zborovanjih so slovenski ljudje začutili, da jih je mnogo in da jih ni treba biti strah, le da so združeni in da se zavedajo svojega življenja. Vstala je prerrojena Slovenija pod Triglavom, ob morju, pod panonskimi topoli, v valoviti Dolenjski...

Eno samo hotenje: življenje!

Ena sama lepota: slovenski svet!

Ena sama zvestoba: izročilu in materini besedi. Od tedaj do danes je preteklo mnogo let. Viharji in mirovne konference so šle preko Slovenije. Slovenija danes živi kot nikdar. A ponekod se je ponovila zgodba preteklosti o malodušju, izdajstvu in spanju. Zato začenjamo znova s tabori iz leta v leto, da bi, kot nekoč, razgibali mrtvilo, da bi poveljali našo pesem in dvignili na oltar tisto našo preljubno slovensko besedo, ki je bila tolikokrat zamolčana, tolikokrat opljuvana in ponižana od tujcev in od lastnih sinov. Da, tudi od lastnih otrok izdana; ki pa vendar živi. Živi predvsem v duši naših mater in očetov v Nabrežini in Dolini, v Bazovici in v Šempolaju in še v vseh drugih naših vaseh. Živi v mladem rodu, vsaj v tistem, ki je zdrav. In ta s ponosom in poletom pripravlja tudi letos tabor — praznik naše besede in pezmi in praznik vere v svoj narod. Naj prevzame in zajame vse Tržaške Slovence ta nova mladost in prerrojjenje!

JOZE PETERLIN

N A Š I T A B O R I

Zbogom, gospod profesor...

Junijska noč je prižigala svetle zvezde, divji kostanji so šelesteli v hladni sapi, tu in tam je zamrl zapoznel korak.

»Zbogom, gospod profesor, zbogom in lahko noč!«

Preprost pozdrav znancev, ki se ločijo na večer, da si bodo že naslednje jutro želeli dober dan, a v resnici slovo in ločitev dveh duš, ki druga drugi z besedo ne smeta odkriti z očmi že davno razodete skrivnosti. Med njunim pozdravom in med pozdravom vsakdanjih znancev je bila vsa razlika v žalost skrivajoči mehki Aninega glasu in v profesorjevem dolgem, božajočem pogledu.

»Zbogom, gospod profesor, zbogom in lahko noč!«

S počasno roko je pobožal pravkar prebrane vrste. S soncem ožarjena osivela glava se je težka dvignila, sive oči, ki so zgubile vso nekdanjo ostrino, so se zgubile preko cvetočega španskega bezga v svet pozabljenih let, vračajočih se po prebranih vrsticah.

Sedela je v drugi klopi ob vratih od pete gimnazije do velike mature. Pazljivo je sledila njegovi razlagi, z nalivnim peresom naglo pisala njegove besede in se le včasih ozrla vanj, da zopet ujame zgubljeno nit razlage, in že spet hitela s pisanjem. Že pri prvi uri si je pridobila njegovo naklonjenost, čeprav ji ni bila v korist, ker je bil do vseh nepristranski; za dobro oceno je morala znati kot druge, profesorjeva naklonjenost je bila v tem, da jo je imel v sebi na prvem mestu, se med predavanji najrajše ustavljal z očmi v njeni klopi in da je bila ona vzrok podajanja psiholoških momentov zgodovinskih dogodkov, ki jih je obravnaval.

Njen nenavadni vpliv na strogega profesorja se je skrival v dekletovi izredni resnosti, zrelosti ter v duševnem trpljenju, ki ga je pred sošolkami spretno skrivala, izkušnemu štiridesetletnemu možu pa ga je izdajal vsak njen gib, vsaka beseda, vsak pogled. Ure v njenem razredu so mu bile najlepše, vedno znova je čakal, da se sreča z očmi, ki se bodo dvignile iznad zvezka. Živel je le za ta srečanja in za trenutek, ko je šel iz razreda in mu je ona odprla vrata ter ga še zadnjikrat pogledala v pozdrav.

Znova si je nabavil zgodovinskih knjig in izrabil vsako prosto urico za njih podrobni študij, da bi si obogatil znanje zaradi nje in za njo, veseleč se trenutkov, ko bodo njene oči pustile zvezek na klopi in se zagledale v njegove. Nestrpno je čakal teden pred konferenco, ko je razred natančno izprašal, Anino ocenjevanje pa prihranil za zadnje kot cigareto po črni kavi, ji smel zreti v oči skoraj celih deset minut. Včasih se je obrnil k oknu ali stopil po katedru, da ne bi zbudil sumničenja pri

ostalih, ali njegovo prizadevanje je bilo že dolgo odveč. Zdavnaj so že dekleta odkrila njegovo srčno skrivnost, čeprav je šele v osmi ena izmed njih podražila Ano:

»Saj vemo, da ima vsak profesor eno rajši kot druge. Ivan Grozni se je zagledal vate, saj samo tebe vidi in sliši.« Ana je zardela, v njej pa se je zganilo ob toplini veselja nad odkritjem nečesa, česar si ni upala priznati. Odslej je skrbno pazila na svoje poglede, a vselej ji ni uspelo, pobegnili so ji k dobremu obrazu, v drage oči.

Največja muka ji je postalo spraševanje. Bila je boječa in sramovala se je svoje preproste zunanjosti že v klopi, kaj šele na odru, ko so jo mogle obrati sošolke od nog do glave. Doma so bili zelo premožni, skozi očetove skopuške prste je šel vsak novc, otroke je oblačil po dveh letnih časih: za zimo težko volneno obleko, za poletje lahko svilen. Za čevlje je veljalo isto pravilo. Dokler so bili otroci majhni, ni bilo v tem nič nenavadnega, ali v višji gimnaziji to ni šlo brez ponižanja in smeha. Vprašanje je rešil predpisani šolski predpasnik, ki je po drugi strani izdajal starokopitnost v blagu in kroju. Dekleta se sicer niso spotikala ob revna oblačila sošolk, ali v obnašanju do njih se je le čutila nekakšna nadrejenost, ki jih je v šolskem življenju ločila v dva tabora. Življenje v takem okolju je bilo Ani prava muka, čeprav ni tega z ničemer izdala. Svoje skrite sovražnice je odkrila v političnih sporih, ki so bili v razredu na dnevnem redu ob državnih in narodnih praznikih. Čudila se je nasprotnicam, ki so svoje napade pozabile, čim so minili, in prosjačile pomoči pri spraševanju in šolskih nalogah, Ani pa je bila izgovorjena beseda kot nezbriso dejanje, ki te je od nekoga ločilo ali z njim združilo, in preko tega nisi mogel, ne da bi se osmešil. Občudovala je nekatere sošolke zaradi močno razvitega čuta prilagojevanja, ki ga je v sebi pogrešala. Prepričana je bila, da je ne bodo zaradi njenih političnih načel nikdar napadle odkrito, ker so potrebovale njeno znanje, ali to je vseeno ni zblížalo z njimi. V klopi se je čutila zavarovana pred njih pogledi, oder je bil zanjo sramotilni steber. Motila jo je tudi počasna govorica, ki se je je dobro zavedala in ki ji je součenke niso odpustile, ker jih je prisilila k popolnemu molku.

Profesorjev pa ni motila, ker jo je Ana odtehtala s preišljenim odgovorom, ki je res zahteval nekaj več časa, a bil tehten, jezikovno pravilen in je že izdajal samostojno lepoto sloga. Nepotrebnih besed, ki bi zakrivalo neznanje, pri Ani ni bilo. Če ni znala, je odkrito priznala. Nekoč si je s tem pridobila masten cvek, a žal ji ni bilo. Pri fiziki so se vse po vrsti zgovarjale, da niso imele knjige, da jim je bilo slabo, da so morale z materjo k zdravniku in podobno, dokler ni prišel profesor do

nje, ki je prva odkrito povedala, da se ni učila in ne zna. Zapisal ji je cvek, ostalih sedem je opravičil kljub smešnosti izgovorov.

Profesorju zgodovine je ugajal tudi njen mehki, čisti glas, s katerim je pripovedovala o preteklosti kot o sedanjem življenju, ki se tiče tudi nje in njega. Rdečica, ki ji je zaplala v lica, čim je poklical njeno ime, ni zginila ves čas spraševanja, in bila je v živem nasprotju z njenim mirnim nastopom, ki je tako pomirjevalno vplival na profesorja, da je tonil svet okrog njega v pozabo, pred njim in v njem je bila le Ana, preprosta in ponižna osmošolka, ki mu je z očmi razodevala svojo bogato notranjost. Stopala sta nekje pod senčnimi drevesi, megla se je stopila v žarkem soncu jutra in njune ljubezni, njuna govorica je bila vesela, polna smeha, veselja, sreče...

Pa je bil že zopet profesor, pogled na zaprte zvezke in knjige na klopeh, pogled na misleče obraze osmošolk ga je iztrgal lepemu svetu, že je stal pred dijakinjo Ivan Grozni in mukoma vrgel iz sebe:

»Napoleonov zadnji poraz in njegove posledice za naše kraje.«

Tokrat je bil le na pol pri Aninem odgovoru; marsikaj je preslišal in bil zato nezadovoljen. Začela je znova, ker je opazila njegovo raztresenost, a tudi drugič ni bil zadovoljen z odgovorom. Poklical je drugo, zelo slabo dijakinjo; zdrdrala mu je na pamet po knjigi odstavek, ki se je res nanašal na Napoleonov poraz, a še od daleč ni bil pravi; zadovoljila ga je in sedla s pozitivnim redom v nemajhno začudenje celega razreda. Ani je bilo hudo zaradi slabega reda in še huje zaradi krivice. Proti svoji navadi profesor ni nadaljeval z izpraševanjem. Začel je razlagati novo snov in že mu je pogled počival na Ani. Pred njo na klopi je bil odprt zvezek, v rokah je imela nalivno pero, a pisala ni. Na prazno stran je risala čačke, ki so jih meglile solze v očeh.

Profesor je utihnil, ves razred je obstal v mučnem molku, gledal zdaj profesorja zdaj Ano, ki še slutila ni, kaj se dogaja okoli nje. Zaprla se je v bol razočaranja nad edinim bitjem, ki ga je v svoji mračni mladosti cenila in ljubila.

Ivan Grozni je stopil k oknu in gledal ven do zvonjenja. Pri odhodu iz razreda si je moral sam odpreti vrata, Ana ni niti vstala.

Po konferenci je bila vprašana isto vprašanje in isti odgovor je profesorja zadovoljil.

»In zadnjič, Pavlič, kaj se je zgodilo?«

Ni odgovorila; v očeh, ki so se za trenutek ujele z njegovimi, je bila trda, mrzla odtujenost. Zbal se je, da jo je zgubil.

Po valeti jo je spremil domov. Manjkalo je nekaj do polnoči; noč je bila hladna, čeprav so minevali zadnji junijski dnevi.

Pred njenim domom sta se ustavila in Ana je plaho povabila:

»Gospod profesor, luč je še, stopite malo k nam!«

»Hvala Ana, pozno je že. Žena bi bila v skrbeh.«

Prvič v štirih letih jo je poklical le s krstnim imenom. Bledo upanje je odgnala misel, da mu daje pravico do tega dekleta.

»Gimnazija je za vami. Ali ste zadovoljni?«

Da bi videl v njeno dušo in odkril žalost, ne vprašal bi tako neumno. Nič več njegovih ur, nič več njegovih pogledov in mučnih, pa vendar lepih spraševanj, vsega je konec. Previdno se je ognila pravemu odgovoru:

»Univerza me mika, zgodovina.«

Ni vedela, kdaj je zajel njeno od bolesti potno desnico v svoje široke, vroče dlani, in bala se je solz v svojih očeh, da bi ga pogledala, ko je dejal:

»Tako ti bo ostal spomin na najine zgodovinske ure. Srečno, Ana!«

Zaprla je v srce njegove dragocene besede, ki so jo poplašale za vse trpljenje takratne krivice in ji še navrgle bolestne sreče in je pozdravila:

»Zbogom, gospod profesor, zbogom in lahko noč!«

Njen korak je utihnil na mehki prsteni poti, senca se je skrila v gostejšo senco latnika. Brez volje se je obrnil in prikolovratil domov šele proti jutru.

»Dolgo ste jo potegnili,« je dejala žena, ki jo je zbudil s škripanjem vrat.

»Valeta pač,« je malomarno odvrnil in odvozljal kravato. Skozi zavese je posvetila jutranja zora in posijala v njegovo razdvojeno življenje: za njim se je v spomine potapljalo življenje ob ženi, pred njim je vabilo hrepenenje po Ani.

Nista se videla več. Zdaj, ko so mu v zdravilišču potekali zadnji dnevi, mu je prišla v roke knjiga Aninih črtic in novel. Naslov njenega prvega dela je bil njun zadnji pozdrav.

Odmaknil je roko z dragih vrstic in bral znova: — Junijska noč je prižigala svetle zvezde, divji kostanji so šelesteli v hladni sapi, tu in tam je zamrl zapoznel korak.

»Zbogom, gospod profesor, zbogom in lahko noč!«

Preprost pozdrav znancev, ki se ločijo na večer, da si bodo že naslednje jutro želeli dober dan, a v resnici slovo in ločitev dveh duš, ki druga drugi z besedo ne smeta odkriti z očmi že davno razodete skrivnosti. Med njunim pozdravom in med pozdravom vsakdanjih znancev je bila vsa razlika v žalost skrivajoči mehki Aninega glasu in v profesorjevem dolgem, božajočem pogledu.

»Zbogom, gospod profesor, zbogom in lahko noč!«

Ni bral dalje, ni mogel brati dalje, pred njim je stala Ana v valetni obleki, ga vabila s svojim toplim pogledom in smehljajem. Že je vstal in stegnil roke, da jo ves mlad in lep privije v svoje naročje, a roke so zadele ob trdi rob mize, glava je težko udarila ob kamen, starček se je zgrudil.

Iz španskega bezga je pribrenčala čebela in sedla na njegove lase, ožarjene z mladim soncem, misleč, da je cvetoč grm, in profesorjeve ustnice so se še v smrti smehljale Aninemu zadnjemu pozdravu:

»Zbogom, gospod profesor, zbogom in lahko noč!«

Izpod TRIGLAVA na HIMALAJO

MIRKO JAVORNIK

»Enaintridesetega maja 1954 je bil greben pod vrhom Dhaulagirija dosežen. Argentinska odprava je stala više kakor Švicarji prejšnje leto.

»Toda tisto jutro sem predvsem in dobro čutil, da so moje noge mrtve; zdelo se mi je, da nosim namesto kit, kosti in mesa ledene kose, pritrjene na gležnjih...

»Še ko sem se odpravljaj na ekspedicijo, mi je nevarnost zmrznjenja živo stopila pred oči. Dan, ki sem se ga vedno bal, je zdaj prišel. V otopelosti 7500 metrske višine me to še davno ni tako prizadelo, kot bi si kdaj prej predstavljal. Včasih se mi je skoraj dozdevalo, da noge, ki jih drgnem in poskušam spraviti k življenju, sploh niso moje. Pač pa se mi je živo in jasno zagrebla v možgane zavest o nujni potrebi, da sestopim in pridem do zdravnika. Videl sem se, kako hodim po argentinskih planinah brez prstov...

»Ko sem povedal vodji odprave, da nameravam sestopiti, je takoj pritrnil...

»Še eno nalogo sem moral izpolniti, preden sem se odpravil proti nižinam. Poklical sem Watzla. »Prošnjo imam do

tebe. Dobro veš, kaj nosim s seboj iz Argentine na Himalajo. Ali bi hotel ti ponesti na vrh Dhaulagirija križ, slovensko zastavico in sliko Tončka Pangrca?« »Prav rad,« je pristočno povedal Watzl. »Tonček je bil tudi moj prijatelj...«

»Okoli poldneva smo začeli sestopati po ledenem žlebu...

»Poldrugo leto je preteklo od takrat. Tegobe in napor dolge borbe na Dhaulagirijskih strminah so pozabljene, moji prsti so spet čili in zdravi... Od časa do časa ogledujem fotografije Dhaulagirija in rad se spet zatopim v ledena pobočja himalajskega orjaka. V glavi mi spet zablesti soj njegovih ledenikov, zamika me bela črta vrhnjega grebena in spomin mi blodi po obrisih stolpov na višini osmih tisočakov. Takrat mi vselej zazveni v ušesih vprašanje, ki mi ga znanci in prijatelji tolikokrat postavljajo: »Ali bi šel znova na Dhaulagiri, Dinko?«

Brez pomisleka odgovarjata misel in želja:

»Da...«

Tako se končuje prikaz najdrznejšega in največjastnejšega nastopa, ki ga je doslej opravil kak slovenski gornik; namreč knjiga »Dhaulagiri«, v kateri je Dinko Bertonec popisal čudovita, dasi tragična doživetja, ki jih je bil deležen kot član argentinske odprave na Himalajo leta 1954. Njen cilj je bil 8172 metrov visok vrh Dhaulagiri, skrivnostni velikan v verigi himalajskih gor, na katerega še ni stopila človeška noga. Tudi argentinski odpravi ni bila usojena zmaga nad njim. Toda njeni člani so se v strašnih vremenskih in podnebnih razmerah povzpeli tik do pod vrh ter odprli pot za zadnji naskok, ki bo nedvomno zmagovit. K temu je v veliki meri pripomogel mladi slovenski plezalec Dinko Bertonec iz Buenos Airesa, vreden zastopnik naše krvi v tujini, čigar ime je zdaj prišteto v vence najslavnejših planincev na svetu.

Dinko Bertonec je doma pod Triglavom, na Jesenicah. Petnajstletnemu mu je 1944 bratovska roka ubila očeta, tovarniškega delavca v železarni. Sin je komaj dobro leto po tistem dogodku nastopil pot v tujino, iskat kruha in svobode drugje. Trpel je stisko begunskih taborišč v Avstriji, toda tudi v dušičem in negotovem ozračju barak v Spittalu ob Dravi na Koroškem je iskal jasnote in miru, ki jo morejo dati le planine. Njihov čar ga je bil že mladega prevzel v domovini pod Triglavom... Tam je dosti slišal o gorah. Poznal je slavnega slovenskega gorskega vodnika Jožeta Čopa in njegove zmage v severni Triglavski steni. Pripovedi o skalah, previsih, plezanju in požrtvovalnih dejanjih gornikov so se mu globoko vtisnile v otroško dušo. Že od malega je dobro smučal in tudi v begunskem pomanjkanju si je nabavil smuč, brž ko je mogel zbrati nekaj denarja.

Po prvih skromnih poskusih so njegove hribovske težnje zrasle. Za nekdanjega jeseniškega fantiča se je začel čas velikih izletov: Grossglockner, Wiesbachhorn, lienški Dolomiti... Zraven je tekmoval pri avstrijskih smučarskih klubih in

Sergij Moženič: Gorska roža (linorez)

se dobro odrezal. Gore, sneg in smuči so mu postale potrebne in samoumevne prav tako ko zrak in voda...

Leta 1949 je Dinka Bertonclja pot odvedla čez Ocean, na južno poloblo: v prestolnico Argentine Buenos Aires, kakor tisoč in tisoč rojakov z enako usodo. Tam so ga čakali tvornica, skromen zaslužek, srečanje z novim svetom.

A bučno velemesto s svojo tropsko vročino in vlago je pomenilo šamo morečo nujnost za fanta, ki je prebil vso mladost pod planinami in na njih. Že v Avstriji je poizvedoval za argentinskimi planinskimi predeli. Avstrijski smučarji, ki so leta 1948 obiskali Argentino, so zanesli v Evropo ime kraja, ki je postal za Dinka in za vse člane njegove planinske družbe prava obljubljena dežela: Bariloche.

Brž ko je mogel, je odšel za tem prividom belih smučišč, sinjih jezer in nepoznanih gora...

V Barilocheu, tej južnoargentinski Svici, se je za vedno in pionirsko vključil v gornišтво nove domovine. Tam je njegova plezalna spretnost dala našim in tujim planincem »Slovenski stolp«, »Tumov vrh« in »Slovensko stezo«. Začrtal je nove smeri v bariloških stenah, sodeloval v pomembnih nastopih argentinskih plezalnih društev ter s pokojnim prijateljem Tončkom Pangrcem in drugimi prvi dosegel najvišji vrh v Patagoniji, San Valentin, visok 4060 metrov.

Tam je obrnil nase pozornost poročnika Francisca (Paca) Ibañeza, ki je leta 1953 začel pripravljati argentinsko odpravo na Himalajo. Bertoncelj je bil tisti, ki je Ibañezu prvi svetoval, naj bi naskočili še nepreplezani Dhaulagiri.

Ibañez je pri plezanju v bariloških planinah od blizu spoznal izredno spretnost, žilavost, vzdržljivost in domiselnost mladega Bertonclja. Sklenil je, da ga bo navzlic zavisti, ki jo bo vzbujalo dejstvo, da je Bertoncelj novi naseljenec, vključil v svoje himalajsko moštvo. Poklical ga je v Buenos Aires, da je sodeloval pri najvažnejših pripravah. 17. februarja 1954 je Dinko z drugimi člani odprave odletel v Evropo; nato pa iz Rima v Indijo, od koder je skupina odrinila v Nepal. Slovenski fantič izpod Triglava se je znašel v čaru himalajskih velikanov...

V štirinajstih dneh naporne poti po tropskih pragozdih, čez neznane hudournike, v družbi slovitih nepalskih gorskih

vodnikov ali »šerp« je skupina dospela na 3500 metrov visoki ledenik pod zahodno steno skrivnostnega Dhaulagirija. Do prve tretjine maja so dosegli višino 6000 metrov, uredili pet oporišč, znesli vanje vse potrebno blago ter vpostavili radijske in druge zveze med njimi. Tu je grozilo, da se bodo morali brez uspeha vrniti, ker so naleteli na neprehodno vzboklino v steni. Toda prav Bertoncelj je našel ozek prehod skozi led, da so lahko nadaljevali vzpon. Začele so prve resne težave: pešanje zaradi višine, bolezen poročnika Ibañeza, ki ga je pozneje odprava na Dhaulagiri veljala življenje, padci, ozeblina — sama znamenja o žalostnem koncu...

Šesto oporišče so postavili na višini 7200 metrov, za kar so morali gladko skalo razstreljevati — prvič v človeški zgodovini. Sedmo oporišče je bilo petsto metrov višje — vse je bilo pripravljeno za zadnji naskok na beli vrh začarane gore. Tam so Dinku Bertonclju namrznile, poročniku Ibañezu pa zmrznile noge. Morala sta se odpovedati cilju in se vrniti. Dinka so v nižjih taboriščih zdravili štirinajst dni, Ibañezu so morali najprej odrezati prste, potem nogo, a je v prestolnici Nepala Katmanduju umrl, tik potem, ko je prejel brzojavko, da se mu je doma rodil sinček...

Trije člani odprave so se povzpeli na 8000 metrov visoko, a vrha Dhaulagirija niso dosegli. Na najvišji točki, do katere so prišli, so po Dinkovem naročilu pustili v ledenem zavetju slovensko zastavico, križ in sliko Bertoncljevega planinskega druga Tončka Pangrca, ki se je bil v začetku leta 1954 ubil v patagonskih Andih.

Dinku Bertonclju ni bilo usojeno, da bi bil pri prvem poskusu stopil na teme ene izmed šestih, doslej še nepremaganih, nad osem tisoč metrov visokih gora v Himalaji, toda navzlic temu je z vzponom na Dhaulagiri proslavil slovensko ime kakor noben drugi naš gornik pred njim.

Če bodo Argentinci znova poskusili naskok na Dhaulagiri — in kaže, da ga utegnejo — bo eden prvih med njimi zopet naš fant izpod Triglava.

(Po knjigi: Dinko Bertoncelj — Vojko Arko: »Dhaulagiri«, izdala založba Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu 1956).

LJUBKA ŠORLI

K tebi pojdem...

*Ko sem v jutru mimo polja šla,
mak snubilo sonce je z neba;
kot dekletce rdel je med pšenico,
od zadreg povešal k tlom glavico.*

*Ko sem v jutru mimo polja šla,
našla radost pot je do srca;
nekaj v njem se tiho je zganilo,
kot spomin nazaj se povrnilo.*

*Ko sem v jutru mimo polja šla,
zbudil me škrjanček je iz sna.
Dragi, vem, težko me pričakuješ...
K tebi pojdem... Dolgo že samuješ...*

ZRAVKO OCVIRK

Romanca

*Sonce hodi nad gorami,
sonce hodi nad vodami.
Daj, objemi me, dekle!
V moji duši sonce sije,
v moji duši poldan bije.
Naj nikoli dan ne umre.*

*Sonce je zašlo za gore,
sonce je utonilo v vode.
Kaj je tvoj pogled tak plah?
Zvezd milijon in vse so zlate,
vse prižgane zame, zate.
Naj ne bo, dekle, te strah.*

MOŽ Z OTROKI

STANKO JANEŽIČ

Zunaj je deževalo. Neprijetna vlaga je segla v podzemskie hodnike. Zatohlost, električna razsvetljava, križajoči se hodniki, pregraje, tračnice, ki se izgublajo v temo tunela na vsako stran, napisi v velikih črkah, reklamni lepaki v kričečih barvah na obeh stenah postajališča, v štirikot zagrajena toga uslužbenka v temni uniformi, s kapo na glavi, neenakomerno škrtanje njenih preščipovalk, ropot prihajajočih, drdranje telefona, dolga vrsta vase zaprtih ljudi z odsotnim pogledom, pogreznjenih v roman, v ilustrirani dnevnik — vse je dihala zdolgočasnost, mrzloto, nenaravnost.

Bilo mi je, ko da me hoče zadušiti. Predrl bi te oboke in se vzel in se rešil nekam daleč, tja, kjer življenje valovi v polnosti, ki jo naravo razsipava. Tako rad bi spet od blizu ljubil sonce in zelene poljane in zdravje in smeh.

Tedaj sem ga zagledal. S sijočim obrazom, s kuštravimi lasmi, nekoliko zasopel in poten se je pojavil na podzemeljskem peronu, hitel mimo čakajočih in malo pred menoj obstal. Po dva otroka sta se ga držala za levo in za desno roko. Dve deklici, dva fantiča. Deset, dvanajst let je moralo biti najstarejšemu, štiri, pet najmlajšemu.

Moje oči so padle na čudovit klopčič in ni jih bilo moč več dvigniti.

Vse štiri drobne glave so bile kuštrave kot očetova. Obrazi so bili ko poljske rože in usta so se venomer odpirala in nekaj klepetala. Mož je odgovarjal z usti, z očmi, z vso glavo.

Nikogar niso videli krog sebe. Umetne luči za njih ni bilo, ne vznemirjajočih barv na steni. Ni jih motilo drdranje telefona ne preščipavanje vozniških listkov. Nič jih ni dušilo.

Ko da so doma: v svoji ozki kuhinji, ki je s platnom pregrajena, da ni moč videti v spalnico, kjer je ena sama postelja, a široka dosti za vseh pet. O, še za mamo bi bilo prostora. A ko jim je podarila najmlajšega, jih je zapustila. Žalostno je bilo tistikrat. Vsa sama je ležala na široki postelji — negibna, mrzla, vendar z nasmehom v ustih. Od takrat je oče tudi mati.

Videl sem njegov oguljen suknjič, scefiran ovrtnik srajce, pokrpano obleko dece. Vse sem razumel.

Vstopili smo v voz podzemeljske železnice. Z začudenjem so se ljudje ozirali v moža, v otroke. On je odgovarjal s sijem v očeh, z gubami v obrazu in srečo v njih, z vso postavo: »Le glejte jih. Moji so. Vse dam zanje. Vse so mi — življenje.«

Nezadržno me je vleklo z njimi, ko so izstopili. Težko je ukazovati srcu in očem. Toliko da sem zadržal korak. Ves popoldan in vso noč sem v duhu živel s temi mojimi poznanci.

In sem čutil sredi Babilona, kako v meni raste nova moč, pogum, zaupanje.

BRUNA PERTOT

*Nemir sprostrl je roke
preko nočnih cest,
nebo je tanko mrežo
spredlo iz srebrnih zvezd;
vse misli vanjo
in doumele čudno so povest —
so se ujele
življenje...*

Pesem

FERRUCCIO JAKOMIN

*Iz dalje brezdanje
kot tiho ječanje
se morje oglašja.*

*Ribičeva
tožba*

*Ko da njene besede,
poslednje besede
mi veter prinaša.*

*Ah, kdo potolaži,
nocoj potolaži
srce mi potrto?*

*Ko bolna je mati,
težko je veslati
na morje odprto.*

BRANISLAVA ZEMLJA

*Zakaj si tam
in tukaj jaz,
se misel ob misel naslanja,
ne more na ramo obraz?*

Uganka

*Vzporednica moja se s tvojo
v neskončnosti sreča samò,
je blizu in — daleč od tvoje...
Zakaj je tako?*

*Grizem voz, —
trd vsebolj!
Nekoč ga bo razrešil
moj zadnji, gnusni molj.*

Starešina govori našim tržaškim katoliškim skavtom

KNJIGE

Na restavracijski ploščadi je bila zbrana večja družba moških srednjih let. Šampanjec, ki so ga bili že precej popili, jih je spravljajal v razposajenost. Nove steklenice, ki so prihajale na mizo so obetale, da vesele ubranosti še ne bo kmalu konec.

Pripovedovali so si dražljive zgodbe o tajnicah in podobnem. Spremljal jih je bučen smeh in belile porogljive pripombe o odsotnih ženah, o njihovi ljubosumnosti, njihovih slabostih in sitnosti ter kar še spada k temu; zraven pa se seveda pomilovali, da so oženjeni.

»Najbolje jo je še odrezal naš Ivan,« je poudaril odvetnik. »Prost je ko tiček na veji in še sanja se mu ne, kaj je zakonski komat. Hej, Ivan, kam ste se pa tako zastrmeli?«

Nagovorjeni se je na odvetnikovo vprašanje obrnil k družbi, se rahlo nasmehnil, ko da ne ve, za kaj gre, potem pa se je spet ozrl v svojo stran. Prijatelji so sledili njegovemu pogledu ter našli njegov cilj: nekaj miz od njih je bila obstala starejša a še zelo lepa gospa z mladim moškim.

»Holala, ta pa je morala biti dekle in pol, ko je bila mlada,« je takoj ugotovil bančni ravnatelj, ki je v družbi veljal za poznavalca žensk.

»Tako je,« mu je raztreseno pritrnil Ivan.

»Kaj jo poznate?« se je začudil odvetnik.

»Zelo dobro,« je na kratko odvrnil Ivan.

»Aha,« so se zaiskrile odvetnikove oči, »pa vam je... kako bi dejal... spodletelo? Najbrž vam je dala tak nauk, da ste ostali vse življenje samec?«

Ivan je molčal. Družba se je spogledala in je v njegovem molku videla potrdilo za svojo domnevo. On se je še za spoznanje bolj zresnil in čez trenutek rekel:

»Lahko bi vam vso zgodbo povedal, a ne verjamem, da bi vas v tem razpeloženju zanimala.«

Z vseh strani so začeli ugovarjati in zahtevati, naj pride na dan z besedo. Prešernost se je kakor po času polegla in vsi so čakali, kdaj bo spregovoril.

Ivan je izpil, kar je še imel v kozarcu, ga za trenutek podržal v roki, ko da išče v njem spominov, se vnovič ozrl po gospe na oni strani ter začel:

»Ne pričakujte česa posebnega. Takih zgodb, oziroma doživetij, je na tisoče. A ker že hočete...«

— Moj oče je bil včasih za naše razmere močan finančnik, mati ponosna in nedostopna ženska: vzgajala, oziroma razvajala sta me torej v razkošju in domišljavosti. Po očetu sem podedoval silno postavo in sem bil pri šestnajstih letih strah vseh svojih vrstnikov v šoli, pa tudi starejših od sebe. Kar niso opravile moje pesti, je dosegel strah pred ugledom in močjo mojega očeta, kateremu se ni upal nihče zameriti. Zaradi tega nisem bil za svoje spodrseljaje in nasilnosti nikdar kaznovan, ker si nihče ni upal pri njem pritožiti, če sem katero nakuril. In tako sem po mili volji gospodaril v šoli in zunaj nje.

— Tik preden sem začel hoditi v šesto gimnazijo, sem nekega popoldne sedel na svojem tronu, na starem sodu, sredi travnika ob naši vili, obdan od svojih prijateljev ali bolje, položnikov. Dolgočasil sem se in premišljal, kaj bi napletel. Tedaj pa sem zagledal dva iz svoje družine, kako vlečeta čez travnik drobnega, šibkega fantiča.

»Pomisi, Ivan,« je dejal starejši od njiju, ko so obstali pred mano, »tale tukaj že teden dni stanuje nasproti vas, pa se še dozdej ni oglasil pri tebi. Ko smo ga vprašali, zakaj ne, je odgovoril, da nima časa za pohajkovanje.«

STANKO JANEŽ: ZGODOVINA SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI. Leta 1953 je izšla pri mariborski založbi Obzorja prva povojna slovenska literarna zgodovina. Napisal jo je prof. Stanko Janež pod naslovom SLOVENSKA KNJIŽEVNOST. Ob njenem izidu so se oglašili številni kritiki in očitali knjigi vsemogoče napake. Videti je bilo, da se Janež ob pisanju knjige ni znašel, da ni vedel, kako daleč naj socializira slovensko literarno preteklost. Oprl se je na sovjetske vzore in poenostavil pojave ter vsiljeval družbene osnove za vsako ceno in ob vsaki priliki. Tudi literarna obdobja je začrtal po komunistični družbeni razdelitvi, čeprav ne odgovarjajo našim razmeram. Pri vseh pesnikih in pisateljih je iskal »napredne« in »socialne« usmerjenosti, izrazilo katoliške umetnike pa je enostavno izpustil. Kljub kritikam pa je bila knjiga v kratkem času razprodana, čeprav je izšla v osem tisoč izvodih.

Pred kratkim je izdal Janež drugo, predelano izdajo z naslovom ZGODOVINA SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI. Za sodelavca si je privzel prof. Mirolstava Ravbarja. Nova izdaja se v marsičem razlikuje od prejšnje. Avtor sam je navedel naslednje spremembe: »izpopolnjeni so orisi evropskih in domačih družbenih razmer v posameznih obdobjih, orisi literarnih struj ter njihovih predstavnikov; predelane so označitve dob, razširjeno je poglavje o književnosti med dvema vojnama, med narodnoosvobodilno vojno in v desetletju po osvoboditvi ter poglavje o literarnih zgodovinarjih, jezikoslovcih, esejistih, kritikih in publicistih...«

Ze iz teh besed je razvidno, da je avtor delo korenito predelal. Vsa knjiga je sestavljena tako, da podaja pri posameznih obdobjih označitev dobe, evropskih in domačih razmer, domače literarne struje, nato pa sledi pregled življenja in dela posameznih ustvarjalcev. Opustil je poimenovanja obdobja iz prve izdaje in je vpeljal stare, že ustaljene oznake, ki ustrezajo naši literaturi.

Podajanje samo je mnogo boljše, kot je bilo v prvi izdaji. Avtor je svoje trditve bolj pretehtal, izpopolnil, strnil in utemeljil. Večkrat se je oprl na ugotovitve starejših literarnih zgodovinarjev, kar daje knjigi večjo objektivnost. Izpustil ali omilil je mnoge netočne sodbe, ki so bile zlasti o Cerkvu in prvi izdaji zelo pristranske. Vnesel je tudi prej izpuščene pisatelje, čeprav se ideološko ne strinjajo s sedanjo politično ureditvijo v Jugoslaviji, kot so n. pr. Narte Velikonja, Tine Debeljak, Mirko Javornik in drugi. Kljub mnogim izboljšavam pa je ostalo v knjigi še vedno preveč trditve, ki ne bodo vzdržale nepristranske sodbe. Avtor se je premalo oziral na estetsko stran posameznih del in je preveč poudarjal družbeno-politične ideje. Premalo je prikazoval, zakaj so posamezna dela umetnine, skratka, treba bi bilo nekoliko več estetske ocene. Izpustiti bi bil moral tudi nekatere preveč časnikarske in politično potarvane izraze, ki ne spadajo v resno znanstveno delo.

Kljub tem pomanjkljivostim pa je knjiga koristen priručnik za vse, ki se zanimajo za

naše literarno življenje. Kritičen bralec bo sam odstranil tendenco in si ustvaril lastno sodbo. Posebno koristno je zadnji del, ki obravnava povojne pisatelje in njihova dela, o katerih nimamo nikjer zbranih sistematičnih podatkov.

Knjiga je bogato ilustrirana, pregledno in jasno podana ter tiskarsko lepo opremljena. Obsega 750 strani, 200 strani več kot prva izdaja.

Martin Jevnikar

GLEDALIŠČE SLOVENSKEGA PRIMORJA iz Kopra je gostovalo sredi maja v Trstu. Izbralo si je delo španskega dramatika Moreta y Cabana **DONO DIANO**. To je motiv ukročene *tragedije* iz velike dobe španske dramske ustvarjalnosti. Verjetno bi imeli igralci večji uspeh s kako sodobnejšo dramo ko ne bi bilo treba tako zelo iskati sloga časa in podoživljati tako tuje okolje. Igralke so svoje vloge precej posrečeno reševale, dočim so moški (razen Perina) zaostajali; mnogokje so še togi, neokretni, posebno principi prema- lo uglajeni.

A celotni nastop gledališke skupine kaže stremiljenja do resnega gledališkega ustvarjanja. Simpatična je mladost, ki veje iz mladih gledaliških oblikovalcev na drugi strani zaliva. Med igralci so nekateri, ki obetajo, da bodo zoreli v polno odrsko umetnost. Marsikje pa je pot do resnične in zrele umetnine še dolga in potrebuje posebne in skrbne nege, ki se ne bo bala časa, ne truda. Mislim, da je take skrbi to gledališče vredno.

SNG je pripravilo v režiji Nade Gabrijelčičeva Steinbeckovo dramo v treh dejanjih, **ZIVI PLAMEN**. Bolj kot drama je to nekaj dramatisiran roman. Steinbeck je kot pisatelj danes znan v Ameriki in v svetu, saj so njegova dela prevedena v neštete jezike, tudi v slovenščino. V živem plamenu obravnava problem moža, ki čuti, da je v njem usahnila ustvarjalna moč. Zato opušča nad lastnim življenjem, in ga niti ženina iskrena ljubezen ne dviga. Potem žena seže po težko razumljivi žrtvi, ki jo pisatelj po Edu (ki naj bi bil dramatikov glasnik) opravičuje in prepričuje o njeni veličini. Vendar stvarni razum težko njegov dokaz sprejme.

Igralci so igrali z veliko prizadevnostjo. Prepričala pa je še najbolj Mira Sardočeva, ki je igrala kot gost Mordeen. Vendar je težko reči po prvem nastopu, koliko je v njeni igri v skrbnem vodstvu pridobljenega in koliko njenega, elementarnega. To posebno zato, ker nešteto odtenkov njene igre spominja na maniro in formo nekaterih drugih igralcev iz istega vodstva. Raztresen je ves sam v Joju. Vendar pa preveč recitativen in preveč očaran in zanesen od barvitosti besede in sile poezije; to posebno v zadnji sceni. Eda igra Julij Guštin in mu vse najbolj prepričati ob sporu z Joejem, Starešeniču pa so zaupali Victorja, ki je živ, le tu in tam preveč kričeč.

Ker Mladiko vprašujejo starši, ali so predstave primerne za otroke, moramo opozoriti, da je tudi Živi plamen le za zrele ljudi.

Jože Peterlin

— Bobnal sem z nogami po sodu ter fantiča strogo vprašal:

»Kdo si? Kaj je tvoj oče?«

»Nimam očeta,« je odgovoril.

»Hm, saj; kdo pa bi hotel imeti za sina tako pokveko,« sem se namrdnil. Fant je bil namreč močno grbast.

— Skočil sem s soda, ga prijel za rame, ga zasukal in ga brcnil, da je odletel daleč od mene. Pobrall se je s tal in hotel oditi. Jaz pa sem se zadržal za njim:

»Hej, ti pokveka, svetujem ti, da se me izogibaš. Bolje bo zate!«

— Grbavec je odšel nemo in ponižno, jaz pa sem spet sedel na svoj prestol ter se dolgočasil dalje.

— Drugi dan se je začela spet šola. Ko sem stopil v razred, sem med sošolci zagledal tudi — grbavca. Pogled nanj me je razsrdil, da sem stopil bliže ter mu pripeljal zaušnico. Ko je na prvo molčal, sem mu prisolil še drugo. Najbrž bi mu bil dal še katero, a vstopil je razrednik.

— Tisto leto sem si v razredu izbral njega za tarčo in sošolci so se seveda ravnali po meni. Grbavec pa je na vse moje početje molčal.

— Naslednje leto je Pavel zaradi bolezni nehal s šolo, jaz sem v sedmi odletel in tako sva se v osmem razredu spet dobila. Takoj sem spet začel obračunavati z njim. Že prvi dan sem mu porinil na klop risbo, ki je kazala polža z njegovim obrazom, kako leze v hišo — v grbo. Pod risbo je bil napis: »Nove vrste polž, ‚grbaci^{us} officinalis‘, ki takoj zleze v hišo, kadar zagleda lepo dekle.«

— Vsi smo napeto čakali, kako bo Pavel odgovoril na ta okrutni posmeh. On pa je risbo nekaj trenutkov ogledoval, potem pa mi jo je vrnil in mirno dejal:

»Dar imaš, Ivan; škoda bi bilo, če ne bi poskušal naprej.«

— Bil sem besen, ker me je s tem neznanskim premagovanjem pripravil ob škodoželjni užitek, toda za tedaj nisem rekel ničesar. Bo že še prišla prilika.

— Opazka o lepem dekletu pod risbo pa nas je spravila na druge poniglave misli. Vsakdo izmed nas je že imel svojo izvoljenko, samo Pavla seveda nismo nikoli videli z nobenim dekletom. Eden sošolcev je imel sestrično Lizo, ki smo jo vsi dobro poznali. Bila je lepo, navihano dekle, vedno pripravljeno za šale, toda nedostopna za take ljubezni, kakor so bile naše. A vendar smo jo radi vabili v družino, ker je bila vesela in zabavna.

— Bratranec je prišel na misel, da bi si izposodili njo za novo, krvavo norčevanje iz grbavca. Začeli smo mu v njenem imenu pisariti pisma, za katera se v začetku sploh ni menil. Ko so pa začela postajati toplejša, je odgovarjal nanja: resno, pametno, vljudno. Mi smo se jim neizmerno smejali. Počasi smo začeli namigovati, kakor da ga ima Liza rada, ga povabili na prvi sestanek in pismu priložili tudi njeno sliko. S privoljenjem za sestanek je dolgo odlašal, nazadnje pa ga je le poslal.

— Pol ure pred domenjenim časom smo bili že vsi poskriti v grmovju okoli klopi v parku, kjer naj bi se dobila. Z nami je bila tudi Liza, kateri smo zdaj, ko je šlo »zares«, vse razodeli. Pet minut pred osmo uro smo na klop posadili lutko, nagačeno s slamo, v eni izmed Lizinih oblek. V slamo smo skrili rakete ter speljali zažigalno vrstico od lutke v grmovje. Bilo je že tema in tako nas ni nič skrbelo, da bi Pavel našo grdo ukano pre zgodaj spoznal.

— Ko je udarila ura osem, so zaškripali po pesku koraki. Bil je Pavel, ki se je naglo približal klopi in ponudil lutki, sedeči na njej, roko v pozdrav.

— Tisti trenutek sem pritisnil na stikalo in sprožil tok iz baterije. Lutka se je v trenutku razletela, rakete so prasketale in pošastno osvetljevale grbavčev žalostni obraz. Pavel je počakal, da je dogorela zadnja raketa, potem si je potegnul z roko

čez žalostne oči in molče odšel. Še dolgo ga je spremljal naš porogljivi krohot...

— Potem je prišla matura, nato sem se s starši preselil v Italijo, kjer naj bi bil končal vseučilišče. Premenjal sem pet fakultet, a nobene končal. Mojemu očetu v tuji deželi še zdaleč niso posli uspevali tako kakor doma; čez pet let je prišel polom, ki ga je tako pretresel, da se mu je omračil um in si je vzel življenje. Mami in meni ni ostalo drugega, ko da se skoraj praznih rok vrneva v domovino.

— Očetov preživel sloves in moja zunanja uglajenost ter svetovljanstvo so mi še vedno odpirali vrata v boljšo družbo, kjer sem spoznal hčerko takratnega ministra za trgovino. Kmalu sem se z njo tudi zaročil, toda za poroko v tako rodbino je bilo potrebno, da bi kaj bil. Povedali so mi, da marsikomu rad pomaga do dobrega in uglednega službenega mesta neki baron de Walevsky, ki ga nisem poznal. Toda vseeno sem se napotil k njemu, da bi ga prosil za posredovanje. Strežnik, kateremu sem se naznanil, me je čez nekaj trenutkov povabil v sprejemnico in tam sem zagledal — grbavca.

— Pavel me je očitno takoj spoznal, zakaj nagovoril me je: »S čim ti lahko ustrežem, Ivan?«

— Hladno in prezirljivo sem mu odgovoril:

»Rad bi govoril z baronom Walevskym...«

»Vem. Torej kar govori. Baron sem jaz.«

— Najrajši bi se bil udrl v tla. Tega človeka, katerega sem tako poniževal in toliko zasmehoval, naj bi zdaj prosil za prijaznosti? Toda šlo je za obstanek, za roko in za doto ministrove hčerke — in premagal sem sram in odpor. Povedal sem mu, kaj bi rad, a s takim glasom, ko da bi on moral biti vesel, če mi lahko pomaga. Pazljivo me je poslušal in mi obljubil. Na koncu me je spremil do vrat ter me povabil, naj ga čim prej obiščem, da me bo seznanil z ženo in otrokom.

— Ponižanje, ki sem ga doživel s prošnjo pri Pavlu, je bilo hudo, toda še večja je bila radovednost, kakšna morata neki biti žena in otrok takega... strašila. In tako sem se čez nekaj dni napotil k njima s šopkom orhidej za »baronico«.

— Še preden sem si utegnil dodobra ogledati na moč okusno in lepo urejeno sprejemnico, me je že pozdravil vesel glas izza vrat:

»Ti, Ivan! Lepo, da se nas spomni še kak sošolec mojega moža!«

— Obrnil sem se, ko da bi me bila zadela strela in zagledal — Lizo. Pogled nanjo mi je zaprl sapo in glas, da sem samo napol slišal, kako me je povabila, naj sedem in počakam, dokler ne pride Pavel. Šele čez dolgo sem si toliko opomogel, da sem jo lahko vprašal:

»Liza, kaj pa te je obsedlo, da si se poročila... s Pavlom?«

»Zakaj pa ne?« je vprašala preprosto.

— Strmel sem vanjo ko bedak. Vprašala me je, če se še spominjam tiste nečloveške potegavščine z lutko. Pokimal sem, ona pa je nadaljevala:

»Vsi smo tedaj čakali, kaj bo storil Pavel. Krohotali smo se, ko so rakete osvetljevale njegovo potrto bornost, toda moram reči, da meni ni bilo do smeha. Bilo me je sram, da bi se bila vdrla v zemljo; posebno še, ker v njegovih očeh ni bilo sledu o jezi ali maščevanju; samo žalost. Čutila sem, da mora v njegovem nakaženem telesu biti globoka, plemenita duša. Poiskala sem ga in sem mu povedala vse: kako me je sram, kako me boli, da smo bili taki do njega, in kako ga spoštujem. Ko sem končala, me je mirno vprašal:

»In bi zdaj še kaj radi od mene, gospodična?«

»Da,« sem rekla. »Pozabite, da sem bila tudi jaz pri tisti lopovščini in bodiva prijatelja.«

LJUDSKA PROSVETA

V BAZOVICI imamo dvorano že sedem let. Od tedaj dalje naša mladina vsako leto pridno nastopa na domačem odru in tudi na drugih odrih. Drznila se je celo nastopiti v avditoriju v Trstu z »Belim konjičkom«.

Tudi letos je bilo kulturno življenje precej razgibano. Začelo bi se lahko že v oktobra lani, a škofov obisk in pa stoletnica naše cerkve, sta zaposlila naše fante in dekleta pri cerkvenem petju. Toda po božiču se je začelo pravo kulturno tekmovanje. Sezono so pričeli domači skavti v februarju in sicer z misterijem »Sv. Tarcizij«. Režiral jih je akademik Aleksander Mužina. Igra je odlično uspela. Gledalci so bili navdušeni in na svoje mlade igralce kar ponosni. Misterij so ponovili z lepim uspehom v Marijanišču na Opčinah in v Marijinem domu pri Sv. Ivanu.

Za pust so nastopili člani Bazoviškega odra z veseljoigro »Cevljark«, tudi to pot pod režijo Aleksandra Mužine. Mešani pevski zbor je pričel prireditev s kupletom »Kavarica« in jo zaključil s kupletom »Župan« in venčkom narodnih pesmi. Prireditev je uspela, škoda le, da je nastopil postni čas, sicer bi jo ponavljali še na drugih odrih.

Marijin vrtec je proslavil Materinski dan: dečki in deklice so igrali pravljico »Izgubljeni raj«. Režirala je gđc. učiteljica Pija Hrovatin, ki vodi Marijin vrtec. Proslava je žela veliko odobrovanja. S to igro so gostovali pri Sv. Ivanu: tu je še lepše uspela kot doma. Z veseljem ugotavljamo, da je med najmlajšimi igralci lepo število dobro obetajočih talentov.

Zadnje so nastopile na našem odru članice Dekliškega krožka s sodelovanjem članic dekliškega zbora. Glavna točka je bila dobro naštudirana drama »Moč ljubezni«, ki jo je režirala gđc. učiteljica Leticija Križmančič. Pred predstavo so dekleta podala versko sliko »Kalvarija« — bila je namreč Tiha nedelja — po igri je dekliški zbor dovršeno odpel venček narodnih. Resne prireditive je bilo občinstvo zelo veselo, škoda le, da se naši ljudje premalo zanimajo za igre in da ni mnogo zavesti, da bi podprli požrtvovalno delo idealne mladine. Prepogostih iger se ljudje naveličajo ali pa nimajo toliko denarja v žepu, da bi se vseh udeležili.

Občinstvo je izrazilo željo, da bi naš Oder pripravil kako veliko igro, tako kot je storil vsa druga leta. Tej želji žal nismo mogli ustreči, ker smo hoteli čimveč mladih ljudi pritegniti v kulturno delo tako k režiji kot k igranju. V tem smo tudi uspeli. Če Bog da in bo naša mladina še dalje pripravljena žrtvovati se za podobne nastope, bomo oktobra spet vabili vaščane in okoličane h kulturnim prireditvam. Vsem našim mladim režiserkam in režiserjem in igralcem kličemo na ves glas: Hvala Vam in korajžno naprej!

Motor

V DOLINI imamo lepo župnijsko dvorano, nov oder, fantovski krožek in sedaj tiho nastaja tudi dekliški krožek. V preteklem letu smo imeli več lepih slovenskih večerov z znanimi predavatelji. Večkrat je nastopil tudi naš mladi moški zbor. Zlasti ob gostovanju slovenskega odra z »Županovo Micko« je zbor doživel velik uspeh. Naši rojaki so tedaj bolj pohvalili nas, domače pevce, kakor mestne igralce, ki so nam sicer prav lepo zaigrali, ali Dolinčanom se je zdela igra vendarle kratka. Zato smo se fante na pustno nedeljo nad našo zahtevno publiko maščevali in pripravili velik spored za dobre tri ure. Nastopili so tudi člani našega krožka.

pila sta komedijanta »Vanek in Drejček«, potem »Vojak pred cesarjem« in kvartet pustnih šem. Zapeli smo celo opereto »Kovačev študent« in končno zaigrali veseloigro »Trije Tički«.

Simič Fulvij

SKEDENJ je razgibal zaspano slovenstvo s svojimi prireditvami. Zelo resni so bili naši slovenski večeri. Na prvem je predaval prof. Bojan Pavletič in nam prikazal barvne slike o Glinščici. Naslov predavanja je bil »Glinščica v štirih letnih časih«.

Drugi slovenski večer smo posvetili vprašanju narodnosti. Predaval je prof. Šah. Po predavanju se je razvil zelo koristen razgovor o problemu slovenske šole na Tržaškem in slovenstva na splošno.

Na tretjem slovenskem večeru je govoril prof. Beličič o pesniku Simonu Gregorčiču ob 50. letnici njegove smrti. Vmes so recitirali škedenjski dijaki Gregorčičeve pesmi.

Četrti slovenski večer smo se seznanjali z najvišjimi gorami. Prof. Bojan Pavletič je predaval o osvojitvi Mont Everesta. Tudi tokrat so predavanje spremljale zanimive slike.

Na petem slovenskem večeru je predaval o Prešernu dr. Šah. Vmes so recitirali škedenjski dijaki Prešernove pesmi.

Na šestem slovenskem večeru je predaval dr. Lojze Škerl o mladem človeku in veri ter o njegovih problemih.

Sedmi slovenski večer pa smo posvetili časnikarstvu. Dr. Poštovan nam je govoril o tem problemu ter o najvažnejših časopisih na svetu.

Na osmem in zadnjem slovenskem večeru pa je prof. Jože Peterlin imel zelo zanimivo predavanje o slovenskem narodu. Lahko rečemo, da je bilo to predavanje najzanimivejše, kar smo jih imeli.

Za ta predavanja smo imeli na razpolago, žal, zelo majhno sobo, zato ni moglo priti veliko število poslušalcev. Upamo, da si bomo za nadaljne slovenske večere preskrbeli večji prostor. Poleg tega, da prireja naš pevski zbor slovenske večere, ima tudi svoje glasilo — Slavček — ki izhaja šapirografirano razmnožen. Z njim smo začeli skromno, (saj je obsegala prva številka le dva lista), toda sedaj polagoma raste. Hoteli bi ga čimbolj izboljšati in zadovoljiti naše škedenjske družine.

Gracijan Jelenič

V nedeljo, 19. maja so gostovali v Bazovici in Dolini člani SKPD IZ GORICE. Z velikim uspehom so zaigrali Molièrovo veseloigro »Scapinove zvijače«.

ARTHUR RUBINSTEIN se je spet predstavil tržaškemu občinstvu dne 20. maja. Izvajal je zelo zahtevne skladbe, izmed katerih sta bili osrednji Beethoven in Chopin, poleg teh pa Franck, Debussy, Lobos. Na željo poslušalcev je dodal na koncu še nekaj znanih skladb Chopina, Prokofjeva in De Falle.

Čeravno je Rubinstein že v letih, presega mlajše v klavirski interpretaciji: jasen in originalen v izvajanju, bogat in prožen v dinamiki in tematiki — velik pianist, ki bo težko dobil posnemačca. Ob njem dihamo in uživamo še tisti duh velikih genijev, ki so vedno bolj redki.

Tržaško občinstvo mu je izkazalo priznanje, ki ga zasluži.

d. j.

»In on je seveda tvojo ponudbo zagrabil z obema rokama in se ti obesil na vrat,« sem vzkliknil porogljivo.

— Liza se je nasmehnila.

»Ne, jaz sem se obesila nanj. Postal mi je nekam potreben. Nisem ga mogla pogrešati. Se čudiš, kajne? Lepa Liza, obletovana po roju moških, ne more pogrešati grbavca. A bilo je tako, toda le sila stežka sem ga prepričala, da ga imam rada. In jaz sem prva predlagala, da bi se poročila.

»Seveda, mikalo te je postati baronica,« sem jo ugriznil.

»Motiš se, Ivan. Oče je Pavla zavrgel, ker je bil pohabljen. Toda njegova mati je bila hrabra in nežna ženska, ki ni marala zapustiti ubogega otroka, marveč se je rajši še sama odpovedala baronskemu naslovu in življenju, da je bila lahko pri sinu. S Pavlom sva bila že leto dni poročena, ko je tast, katerega nisem nikoli spoznala, umrl brez oporoke. Ker je bil Pavel njegov zakoniti otrok, je podedoval po očetu vse imetje in naslov, če bi mu ravno bilo kaj do njega. To se je zgodilo malo pred rojstvom najinega sinka; kmalu potem, ko je prišel na svet ta, je umrla tudi Pavlova mati, srečna, da je njen vnuček . . . tak, kakor njenemu sinu ni bilo usojeno biti.«

— Tisti trenutek je planil v sprejemnico njun sin, zdrav, krepak in raven ko sveča. Liza ga je predstavila, pobožala in poslala iz sobe; oči so ji žarele ponosno in ljubeče.

— Ob vsem tem me je prijel onemogel bes, ki ga je razvnela zavist, da je vse to bilo dano temu zaničevanemu grbavcu. Ko da bi bil ob pamet, sem ji začel govoriti, naj ne bo nora, da bi svoje mlado življenje zabijala ob pohabljenem človeku; ji dopovedoval, kako sem jo imel včasih rad, in jo rotil, naj pusti Pavla ter gre z menoj, ki ji bom lahko nudil vse. Še danes me je sram, če se spomnil, da sem mogel biti tako nizkoten . . .

— Liza me je poslušala brez besede, potem je vstala in mi mirno rekla:

»Ivan, če bi se grda duša lahko izobličila v grbo, bi bila tvoja grba v primeri s Pavlovo kakor gora proti krtini.

»Hvala, Liza,« se je tedaj za njenim hrbtom oglasil Pavel, ki je bil prišel v sobo, ne da bi ga bila slišala. To je bilo vse. Koliko najineva pogovora je bil ujel, nisem nikoli zvedel. Prijazno mi je stisnil roko ter mi veselo povedal, da je v posredovanju zame uspel. Povabil me je, naj se čim prej oglasim v njegovem uradu.

— Tedaj me je bilo vendarle enkrat zares sram in nisem šel. Toda Pavel ni odnehal. Potrudil se je sam k meni in bil do mene tako prisrčen, ko da sva že izza mladega največja prijatelja. Ni mi utrl samo poti v službo, marveč tudi pot do njena, da sem postal vsaj približno človek, kakor se spodobi, ter se naučil presojudati ljudi, in posebno ženske, po tem kar so, ne po tistem, kar so videti. Zaroko z ministrovo hčerjo sem razdril; poročil bi se bil, če bi mogel najti žensko, kakor je bila Liza, a ta je bila samo ena. Postal sem jima prijatelj. Nista me sicer potrebovala, toda potreboval sem ju jaz in sta me potrpežljivo prenašala. Ko je Pavel pred nekaj leti umrl, se je Liza preselila na deželo in od tedaj je nisem več videl. Zdaj se je vrnila, kakor vidim; najbrž zaradi sina, ki pojde na univerzo. Lep fant, ne?«

Vsa družba se je ozrla k mizi, kjer sta sedela Liza in grbavčev sin, in nihče ni spregovoril besede.

»To je moja zgodba o ženskah,« je dejal Ivan. »Ne zamerite, če sem z njo pokvaril razpoloženje. Zdaj pa moram tja, da ju pozdravim.«

Vstal je in stopil proti Lizini mizi. Njegovi koraki so bili malce obočavljajoči se, kakor da bi bil v zadregi . . .

RADIO - POSREDNIK

Zelo važna naloga slovenske radijske postaje v Trstu je tudi posredovanje dveh kultur: italijanske slovanskemu svetu in to da' eč tja preko »železne zavese« in slovenske ter slovanske romanskemu svetu. Gotovo je bila ta vloga zelo važna pri odločitvi, da radio Trst A deluje v tem obsegu. To poslanstvo je mogla pravilno razumeti resnična demokratska miselnost italijanske poveljne republike.

Razumljivo je, da je treba zato posvetiti vso skrb res kvalitetnemu programu postaje. Povprečne oddaje, ki si jih lahko kdo privoščiti, ker oddaja v istem jeziku na različnih valovih, ne bi smele imeti mesta na tej postaji.

Napačno pa bi bilo, če bi odgovorni uredniki slovenskega programa v skrbi po kvaliteti zahajali v skrajnosti. Če bi pretirano iskali program le preveč v italijanskih virih ali pa le preveč v jugoslovanskih. Vsaka taka pretiravanja pojmuje poslušalec kot nekaj vsiljivega, kar diši po propagandi. In taka vsiljena propaganda doseže prav nasprotno, kot je program hotel.

Da smo konkretni: V italijanskem svetu je treba izbirati za slovensko radijsko postajo zares le najboljše stvari. Italijanska kultura je tako zelo bogata, da bi bilo naravnost zlobno dajati v slovenski program kake »muhe enodnevnic«, to je stvari, ki nimajo resnične vrednosti. Italijanski program, ki ga prenašajo najrazličnejša omrežja, si lahko privoščiti tudi kake poizkuse. Toda slovenski program, ki ga poslušata povsem drug svet, ne sme biti v ničemer tak, da bi lahko poslušalec nekje za »železno zaveso« rekel: »Kakšna neumnost!« Zato ne bi nikdar smeli uvrščati v program n. pr. kakih iger dvomljive literarne vrednosti, ampak vedno le najboljša dela najboljših pisateljev. Pri izbiri pa je treba poznati okus slovenskega poslušalca. Nekaj, kar morda v italijanščini lepo zveni, v slovenščini ne gre. Tedaj: slovenska postaja v Trstu naj predstavlja na najboljši in najdelikatnejši način bogastvo in širino italijanske kulture svetu, do koder segajo njeni valovi.

In zdaj druga skrajnost: Nekateri bi hoteli — bogve iz kakšnih razlogov — dopovedati, da to, kar zmoremo Slovenci kulturnega v Trstu, ni nič vredno, ampak, da je pomembno samo to, kar pride od drugod. Da smo si na jasnem: za slovenski radijski program je prav, da ga popestrijo kdaj pa kdaj oddaje poklicnih pevskih in instrumentalnih skupin iz matične države, ker se te ukvarjajo poklicno z glasbo in nam lahko nudijo res bogastvo lepote iz naše kulture, ki jo s ponosom lahko pokažemo tudi našim italijanskim sodržavljanom.

Vendar pa — in to bi hotel poudariti — ne sme iti to nikdar na škodo naše domače, tržaške produkcije. Postaja je vendarle najprej naša in je ne

bi bilo, če Tržaških Slovencev ne bi bilo. Zato je treba vse storiti, da se podpre in če treba, tudi zbudi domačo ustvarjalnost. Večkrat zaradi prepogostega gostovanja naravnost upade pogum domačim skupinam.

Priznamo: naši zbori niso tako popolni kakor zbori v matični državi. Seveda ni mogoče primerjati stanja tam in tu. Vendar, treba je dati domačim skupinam čimveč možnosti, da nastopijo na radiu, saj je treba zdaj čakati zelo dolgo, da pridemo na vrsto. Matična država pa naj svoje skupine sama podpre, da si ne bo treba vnaprej zasigurati nastop na radiu, da lahko gredo na potovanje. Vse, kar se je doslej registriralo — bodimo odkriti — pa tudi ni bilo povsem kvalitetno in bi mirno lahko dobili na domačem trgu vsaj enakovredno blago. Zakaj tedaj plačevati v inozemstvo?

To razmišljanje mi narekuje posebno tole dejstvo: neka inozemska skupina bo gostovala v Italiji. Tudi slovensko vodstvo naše postaje jih je povabilo. Toda, da bodo oni lahko nastopili, so črtali s sporeda redne oddaje tržaške skupine. To pa vsekakor ni prav. Zbori matične države imajo na razpolago več radijskih postaj, mi samo eno in moramo dolgo čakati, da pridemo na vrsto in vemo, kako je ta vrsta dolga. Če si zagotovimo prenos inozemskih skupin, to na noben način ne sme iti na račun domačih skupin. Kajti vlogo posredovalca, ki smo jo omenili v začetku, bo postaja opravljala samo tako dolgo, dokler bo vsestransko zaščitila domače skupine, na katerih leži glavna teža celotnega programa.

DUSAN JAKOMIN

JUNIJSKI PROGRAM

v sporedu tega meseca bi opozorili na nekatere oddaje s kulturnega področja:

V dramskem sporedu je zadnji torek v mesecu (25. VI.) ob 21. uri na vrsti slovensko delo: tridejanka **Stanka Majcna**, »Dediči nebeškega kraljestva«. Majcen je eden najmočnejših naših medvojnih pisateljev, poleg Ivana Preglja vodilni dominsvetovec. Njegova dela odlikuje globoka duhovnost in svojski slog. Danes so njegova dela v domovini nekam pozabljena, a so vredna oživitve.

Med četrtkovimi dramatiziranimi zgodbami bo zanimala »Usodna znamka«, ki jo je napisal Saša Martelanc in bo na vrsti 13. junija, ob 21. uri.

Za 20. junij pa je napisal tudi izvirno dramsko pripoved Slavko Rebec, ki ji je dal naslov: **Jugunda, bela gospa Devinska**. Zgodovinsko gradivo zanjo je našel v zapiskih o našem Devinskem gradu ob morju in v ustnem izročilu. V oddaji bo tedaj zaživelo življenje naše preteklosti in usoda slovenskega ribiča, ki je bil očaran od lepote Devinske gospe.

Otrokom ta mesec pripovedujejo pravljice naši mlajši pisatelji:

2. junija Lida Debelli: »Zgodbo o poredni pikapolonici«, 20. junija Mirko Kunčič, »Kaj nam pa morejo!« in 23. junija Vjolica Fondova, »Mihčeve dogodivščine«.

Ves ta dramski program bo izvajal Radijski oder v režiji prof. Jožeta Peterlina, Slavka Rebca in Stane Oficije.

Med radijskimi predavanji bi opozorili na prikaz slovenskih literarnih revij (vsak ponedeljek ob 22. uri), na niz razmišljanj o italijanskem povojnem gledališču (vsako sredo ob 22. uri) in na utrinke iz svetovne književnosti (vsak petek ob 22. uri).

Kulturni obzornik dobro registrira kulturne pojave doma in v svetu vsak dan ob 12.45, petkova oddaja ob 21. uri pa je posvečena kritičnemu pretresu kulturnih dogodkov na Tržaškem

L. V.

IVAN THEUERSCHUH

Mesec junij spominja na važno versko resnico in skrivnost. Obhajamo namreč praznik svetega Rešnjega Telesa in praznik Srca Jezusovega, to je tistega srca, čigar ljubezen se najlepše izžareva prav v sveti Euharistiji. Zato je mesec junij eno samo vabilo, naj se pokrepčamo ob studencu božje neskončne ljubezni in naj se naše koleno upogne pred čudežem večne Dobrote.

Božji Sin se ni zadovoljil, kakor marsikateri svetni učenjak, da je človeštvu dal nauk, ampak ga je sam v svojem življenju tudi uveljavil. Zlasti največjo in najtežjo zapoved: zapoved ljubezni do Očeta, in do sobrata, pa najsibo ta njegov največji sovražnik. Toda kaj bi bilo vse njegovo pridiganje, vse njegovo trpljenje za človeka, če ne bi bil izročil Cerкви možnost, da ljudem posreduje sredstva, ki omogočajo verovanje v njegov nauk in izvrševanje njegovih zapovedih, ki so dopolnilo smernic za človekovo življenje, v kolikor jih ta s pametno rabo svojega razuma mogel spoznati?

Ta sredstva so, kakor vsak dobro ve, sveti zakramenti. Sedem jih je. Najvažnejši je sveti krst, ki ti odpre vstop v cerkveno družbo in te usposobi za krščansko življenje in ti da vse tiste pravice, ki jih je Odrašenik zagotovil tistim, ki mu sledijo.

Začeti življenje je velika stvar. Posredovati življenje je velika odlika. Ostati pri življenju je težka zadeva.

Ni pa življenja, če ni vsakdanjega kruha; če ga ni za tiste, ki želijo življenje posredovati; če ga ni za tiste, ki hočejo pri življenju ostati!

Kako pa naj človek ostane živ član Cerkve, ne da bi se hranil? Kako naj »Kristusov vojaka« stopa v boj za pravice Cerkve, ne da bi se stalno krepčal? Kako boš nosil na svojih ramah vso odgovornost, ne da bi utrdil svojih moči? Kako trpel za dolžnost?

Kristus je povedal, da je on tak vsakdanji kruh, ki krepča in oživlja, ne samo za tuzemsko življenje, ampak za večno. In tako krepčilo, tak kruh nam je zapustil v sveti Euharistiji, ki je njegovo sveto Telo. Cerkve ga ima v svoji oskrbi. Pri maši, pri euharističnem obedu, nam ga deli.

Velika napaka modernega človeka, zlasti mladine, je ta, da ta kruh, to hrano odklanja. Prav mlad človek, ki bi imel največ potrebe. Za zvestobo, čistost junaštva v dobrem. Kratko: za svojo vero, ki naj bo zgrajena na ljubezni in navdušenju za resnico, dobroto in lepoto.

»Vzemite in jejte, to je moje telo!«

Vzemimo tudi mi in krepčajmo se s kruhom življenja!

Lojze Skerl

Naša darila otroku

Zelo važno je, kaj damo otroku v roke, važnejše kot navadno mislimo. Zato naj naša darila, ne da bi se to opazilo, služijo praktični vzgoji otroku, tako njegovemu telesnemu kot duševnemu razvoju. Predvsem naj ima darilo namen graditi in ne rušiti.

OD ENEGA MESECA DO ENEGA LETA

Nekaj mesecev staremu otroku je treba darovati nekaj, kar bo služilo njegovemu sluhu, n. pr. zvonček, ki ga lahko priveržemo na zibelko; otrokom 4 mesecev pa nekaj, kar ropota in ima žive barve ter lahko stisne s prstki. Ti predmeti naj bodo take velikosti,

Kako vse drugače je v družinah, kjer mož ceni ženino delo in ji pomaga pri njenem vzgojnem prizadevanju. Otroci v takih družinah z veseljem pričakujejo trenutka, ko se bo vrnil oče iz službe. Takrat bo v domu, kjer so ves dan brez njegove bližine in ljubezni, še bolj veselo in sproščeno. Oče bo povedal, kar je videl in doživel, vsi ga bodo poslušali in povpraševali. Nato bo vprašal še on, kako je bilo doma, kaj so delali otroci, kaj so slišali novega v šoli, kako so pomagali mami, kako so se igrali in podobno. Oče se bo nasmejal in celo igral z njimi. Morda jim bo povedal kako zgodbo, ki jih ve toliko.

Otroci v takih družinah res čutijo očeta kot nekoga, ki spada v njihovo občestvo, v njihovo mladost in življenje. Notranje so tako povezani z njim, da jim res iz srca prihaja vprašanje: »Zakaj pa ne praznujemo tudi očetovskega dne, zakaj slavimo samo matere?« Pa saj ga praznujejo! Ne javnega in splošnega, ne na pobudo od zunaj, temveč intimnega, rodbinskega. Kadar ima oče god ali rojstni dan, tedaj je pravi družinski praznik, tedaj otroci tekmujejo, kdo bo dal lepše darilo očetu in kdo mu bo pristroneje izrekul voščilo.

Resnici na ljubo moram priznati, da je hvala Bogu, še mnogo očetov med nami, ki razumejo otroka in njegovo življenje, ki znajo po otroško z vso resnostjo pokramljati z njim, ki ga radi primejo za roko in mu na sprehodih odkrivajo čuda in tajne prirode.

Mnogo jih je, ki so doživeli svojega otroka, pa se ob njem spreminijo iz delavca, uradnika, učenjaka ali državnika v preprostega, prirodnega človeka, če hočete v otroka, ki stopi ves v otrokovo mladost, v njegovo življenje in igro.

Nekoč so časnikarji zalotili predsednika Eisenhowerja v njegovi delovni sobi, ko je lazil po vseh štirih po podu, na njem pa so jahali njegovi vnučki. Tudi Goethe je zelo ljubil otroke in se je stalno igral s svojim vnučkom. Saj je rekel: »Mojemu srcu so najbližji otroci.«

»Dom«, pravi psihologinja Luisa Guarnero, »mora pomeniti očetu nekaj, kar nosi sam v sebi in kar prinese s seboj v družinsko življenje: posebno občutje domačnosti, spravljenosti, prisrčnosti in ljubezni, ki je polna uvidevnosti in prizanesljivosti. Le tisti otroci, ki dobro čutijo, da so doma pri svojem očetu in materi, da so pri njih varno spravljeni in ki se radi zatečejo v vsakršni stiski in zadregi v svoj doživeti dom, vedo, da jim nikakor ne more biti postransko, kaj oče in mati od njih želita in k čemu jih vzgajata.«

Posebno v času zorenja je oče fantu potrebnejši kot vsakdanji kruh, ki mu ga daje. On, ki je etično doživel svoje očetovstvo in spolnost, bo mogel žarečemu fantu v tišini doma ali na sprehodu, ko se odpre duša na stežaj, z odkrito besedo razjasniti zamotana vprašanja. S tem bo pomagal tavajočemu iskanju in rešil sina skrivnih zablod. Že s samim zaupanjem, ki ga je dal fantu in z jasno besedo, bo okreplil njegov mladi, v duševnih borbah in v nemiru zorenja razburkani značaj.

Pravo očetovstvo pa pomeni junaštvo, tisto skrito junaštvo, ki se nikomur ne razglša, za katerega ve le družina, pa še ta ne vedno. Kolikokrat beremo v časopisih, da je ta ali oni rešil človeka iz smrtne nevarnosti. Kako ga hvalimo, kako občudujemo njegovo junaštvo! Kdaj pa ste še brali v časopisu, da je kak oče prerano zapustil ta svet prav zato, ker se je žrtvoval za svojo družino? Smele lahko trdim naslednje: Kdor je v današnjem času, še posebno polnem zablod in zapeljivosti, vzoren in zvest mož svoji ženi, ljubeč in zgleden oče svojim otrokom, družini pa skrben rednik, je pravi junak!

Ne more pa biti nekdo dober oče, ako ni obenem tudi dober in zgleden mož, ki ima razumevanje za svojo ženo in ki tudi ceni njeno delo. Mnogo stori oče v vzgojnem pogledu že samo s tem, da daje materi pred otrokom potrebno avtoriteto: da jo pazljivo posluša, kadar kaj pripoveduje, da je pozoren napram njej, da jo upošteva in ji da prav tudi pred otrokom. Žena, ki ima takega moža, mu rada zaupa svoje skrbi, ki jo včasih tako globoko mučijo. Mož ji bo s treznim poudarkom pomiril srce in okreпил voljo.

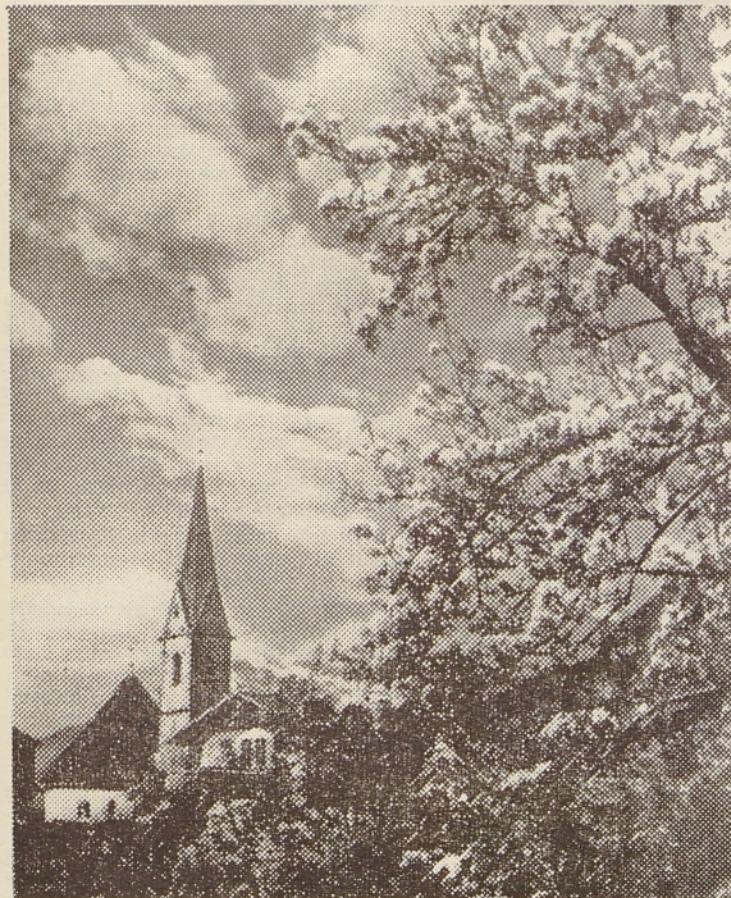
Otrok mora čutiti, da sta oče in mati eno in da oba hočeta isto. Slehera razlika v vzgojnih načelih pa je prav gotovo pogubna pri vzgoji.

Posebno kvarna je vzgoja otrok ločenih ali sprtih staršev.

Neka po moževi krivdi ločena mati mi je tožila, da je obupala nad vzgojo svojega sina — edinca. »Prizadevam si — je rekla — da bi ga dobro vzgojila, saj je edino bogastvo, ki ga še imam. Odkar pa se dvakrat na teden snide z možem, nimam več vzgojnega vpliva nanj. Otrok mi očita vse mogoče stvari, da sem pogosto prav potrta in obupana. Zadnjič mi je celo rekel, da je očka zato odšel od nas, ker imam drugega prijatelja. Mož ga načrtno in zlonamer-no razvaja, da bi mene izzival in razburjal. Ne pomisli pa na trajno škodo, ki jo bo trpel najin otrok; vodi ga v kino, a pri tem nič ne izbira, ali je predstava zanj primerna ali ne, daje mu denar, ki ga fant potem zapravlja, in podobno. Najhujše pa je seveda, da se otrok zavoljo tega odtuja od mene. Včasih bi se na ves glas razjokala nad ubogim otrokom«.

Kako pogubonosna vzgoja! Otrok naj bo torej za vse življenje žrtev sprtih, nerazsodnih staršev! Ali taki zakonci sploh kdaj pomislijo na svojo družbeno odgovornost?

Za vzgojno življenje družine in za doživljanje duhovnih vrednot je izrednega pomena skrben, prizadeven, požrtvovalen, čuječ in zgleden oče in zvest mož.

Vas pod cvetočimi drevesi

da jih ne bo mogoče požreti. Otroku 6 do 8 mesecev, oziroma v dobi, ko mu začnejo rasti zobki, je priporočljivo darovati take igrače, da jih otrok lahko brez nevarnosti grize. Važno je, da nimajo te igrače ostrih konic, da se ne razbijejo pod zobmi in da jih lahko operemo. Tako je na primer otroku 7. mesecev priporočljivo darovati lutko ali pa kakšno gumijasto živalico, ki naj da glas iz sebe, ko jo stisne.

Otrokom 8. mesecev do 1. leta starosti, ko se začno gibati, četudi po vseh štirih, bo primeren tak predmet, ki ga bo razgibal: n. pr. žoga.

OD ENEGA DO TREH LET STAROSTI

V tej dobi začne otrok spoznavati svet okoli sebe, zato mu bo treba darovati nekaj, kar bo služilo njegovi domišljiji: živali, lutke, predmete s kolesci, lesene kocke, ki jih bo lahko nakopičil eno vrh druge. Tudi v tej dobi bodo morale biti igrače iz snovi, ki se ne razbijejo ali vsaj ne koničaste.

OD ŠTIRIH DO ŠEST LET STAROSTI

V tej dobi se otroci že začnejo razlikovati med seboj, zato je treba nekoliko upoštevati njihov značaj in želje: punčke, majhni posnetki hišnih ali kuhinjskih predmetov za deklice; potrpežljive igre, žoge, keglji, vlaki, lesene zgradbe za dečke, razen lepo barvanega abecednika, ki bi služil otroku, da bi se naučil brati, ne da bi se preveč utrudil.

OD SEDMEGA DO DESETEGA LETA

V tej dobi pride še bolj do izraza osebna razlika v otrokovem značaju: predmeti, ki povzročajo premikanje so primernejši od igrač, ki bi prisilili otroka, da je sključen ali stalno v istem položaju — na primer namizni tenis, obroči, drsalke ali kolo. V zadnjem primeru ni prav pametno misliti preveč na to, da bi otrok še rasel in da mu je zato potrebno kupiti darilo večje mere kot ga potrebuje za svoja leta. Če mu damo večji predmet, bo moral opraviti otrok prevelik napor za svoja leta, če se bo igral z igračo, ki je večja od njegove postave.

NE PRETIRAVAJMO Z IGRACAMI

Na splošno je dobro ne pretiravati z darovanjem igrač otroku. Navadil se bo imeti preveč stvari in nobena igrača se mu ne bo zdelala dovolj lepa, zato ne bo nad nobeno čutil veselja.

IGRAČA NAJ TRAJA

Vedno je priporočljivo kupiti take stvari, ki služijo za različne igre, tako da se jih otrok ne naveliča hitro. Prednost je treba dati takim igračam, ki se ne razbijejo, če pogleda vanje, kako so narejene. Tudi če se bo otrok po kratkem času naveličal igrače — kar je naravno — jo bo kasneje spet vzel v roke, in če bo iz trpežne snovi, se mu bo zdela še nova.

NE NAPRAVIMO IZ OTROKA NESREČNEŽA

Ni priporočljivo kupiti igrače, ki motijo hišni ali sosedov mir. Morali jih bomo vzeti otroku in otrok bo strašno nesrečen.

UČITI SE Z IGRANJEM

Če je le mogoče darujmo stvari, ki naj imajo nek poučen namen, četudi se to ne opazi. Zpomnimo si, da je igra najboljši način učenja.

SE OROŽJE?

Če je le mogoče, ne darujmo orožja. Naravno je, da se otrok s svojimi sovrtniki igra vojsko ali tatove in stražnike: zgled starejših ga privede do take igre. Zato pa ni treba, da pomagajo odrasli otroku, biti mali divjak s tem, da mu dajejo v roke nepravno orožje, ki bi nekega dne utegnilo postati pravo.

VESELI ZEMLJEPIS ALI ZMLADIKO OKOLI SVETA...

Pred vrati so počitnice, čas počivanja, čas spoznavanja tujih krajev in tujih ljudi. Kdor jih hoče prav spoznavati, mora vsaj malo vedeti, kam gre, na kaj in na koga bo tam naletel. Vedeti mora, česa se mu je treba ogibati, da ne bo dražil tujčeve občutljivosti in samoljubja; kako mora ravnati, da bo dobro shajal in od poti nekaj imel. To je zlasti važno, če se misli v tuji deželi za dalj časa ustaviti, ali celo za stalno naseliti.

Zaradi tega je »Mladika« sklenila, priobčevati od te številke dalje zabavne prikaze posameznih evropskih dežel in njihovih ljudstev. Začeli bomo s tistimi državami, kamor našega počitničarja pot danes najlaže zanese. Prikazi so napisani po zbirki počivalnih priročnikov našega rojaka Doreta Ogrizka »Svet v slikah«, ki jih objavlja njegova založba ODE' v Parizu. Ko! prvo deželo smo izbrali Nemčijo, ki je v marsičem danes v Evropi nemara najzanimivejša.

V Nemčiji je za tujca lepo. Zlepa v kateri deželi ga namreč ne bodo sprejeli tako vljudno in prijazno kakor tam. Povsod bo deležen poklonov, udarjanja s petami, zvenceh naslovov in podobnega. Morda se bo nehote spomnil, kako je pred davnimi leti star nemški diplomat dejal: »Ne pozabite, da vidi Nемец v slehernem tujcu nekakega predstojnika«.

Toda nevarno bi bilo temu izreku verjeti. Se nevarnejše pa, seveda, ravnati se po njem. Ne gre namreč zamenjavati vljudnosti in uslužnosti s hlapčevstvom ali z občutkom o manjši vrednosti. V takšnem primeru bi namreč človek utegnil slabo naleteti. Nemci so navzlic vsemu najprej ponosen narod — in ponosni so lahko po pravici na marsikaj, posebno po zadnji vojni.

Popotnik, ki takoj misli na politiko, naj nikar ne pričakuje, da se mu bo kdo v tej deželi tolkel po prsih zaradi tistega, kar je zadnjih dvajset let bilo. Pri vsej nemški vljudnosti boste slišali kvečjemu priznanje, da je takšna bila pač usoda. Kakor v vseh državah, ki so doživele tak ali tak totalitarizem, tudi v Nemčiji ne boste zlahka dobili človeka, ki je bil narodni socialist. Skoraj vsakdo, na kogar boste naleteli, je bil prej ali slej, če ne pa potem, ko je bilo vsega konec, »proti«. Samo tako si je tudi mogoče razlagati, da imamo v Nemčiji, in na svetu sploh, po vojni tako nepregledne množice antifašistov in antinacistov; vsi seveda od prve ure...

Če že hočete z Nemcem govoriti o politiki, načinite vprašanje o Evropi in njeni združitvi. To je povsod zelo dobrodošel in nič nevaren predmet.

Sicer pa v Nemčiji govorite rajši čim več o kulturi... S tem ne boste neprijetno zadeli nikogar, vrh tega si boste pa pridobili spoštovanje. Zakaj kultura je stvar, ki jo Nemci jemljejo še posebno resno. O tem vam na vsak korak govori ljubosumno varovano zunanje lice pokrajine; govori nič manj skrbno varovana sleherna starinica; govori neizmerno število gledališč in knjižnic; govori cvetoče knjigotrštvo; govore celo zunanje oblike vsakdanjega življenja. Menda je za Nemca tudi ni večje sramote, kakor če bi kdo o njem posumil, da ne zna brati in pisati.

Tej splošni kulturnosti je treba pripisati tudi važnost, ki jo ta narod da-

je raznim naslovom. Kadar koli Nemca oговорite, mu nikar ne pozabite dati naslova, ki mu gre po izobrazbi ali po službi. Drugače vas bodo imeli za slabo vzgojeno govedo. S počastitvijo »Herr Doktor« se vsakomur prikupite in ne tvegajte ničesar. Zlasti ne tvegajte tistega kakor marsikaj drugod: da bi namreč koga po krivem ogovarjali za doktorja. Komur gre v Nemčiji ta naslov, ga tudi ima. In ima ga res nešteto ljudi. Tam naletite poleg pravnih, filozofskih, inženirskih in medicinskih doktorjev tudi na doktorje igrilstva, režije, glasbe in menda celo plesa.

Bog varuj pa, da bi komur koli rekli samo »Mein Herr«, ne da bi dodali imena ali naslova. To bi spet pomenilo hudo in zagovedno žalitev.

Kadar v tej deželi telefonirate, bodite stvarni. Celotnega in vljudnega Nemca namreč nič ne zgrozi bolj kakor poplava ljubeznjivih in elegantnih fraz, ki ničesar ne povedo, ali pa se za njimi skriva kaj drugega. To je nevarno zlasti za ljudi, ki prihajajo z Juga.

Ne bodite skopi z naslovi niti pri ženskah. To zlasti, če so v letih, ko postaja naslov tisto, kar jim najlaže priznate, ne da bi se zlagali. Nemce so sila udarjene na to, da jih tujec jemlje resno. To velja za naslove prav tako kakor za ljubezen. »Frau Professor«, »Frau Doktor« ali »Frau Ministerial« — direktor« ni ravno treba, da bi bila res tisto, o čemer govori naslov. Ta priča po navadi le o službeni ali izobrazbeni stopnji njenega moža. Toda v Nemčiji še posebno velja, da je tudi žena tisto, kar je mož. To ne samo v smislu, ki ga daje zakonu sveto pismo. Če pa ne veste naslova, morate brezpogojno uporabljati vsaj besedo »Gneadige Frau« ali Gneadiges Fraulein«. Samo »Fraulein« pa lahko rečete edino le branjevki ali natakariči.

V ženski družbi bodo seveda od vas pričakovali dvorjenja, zlasti če prihajate iz krajev, »kjer oranže cvetok«. Toda pri tem bodite previdni in nikar ne prekoračite stopnje brezobveznih poklonov. V nasprotnem primeru prežita na vas dve nevarnosti: da vas bodo Nemke imele za lahkomišelnega, ali pa, da vas bodo... vzele resno.

Nemci kot stvaren in moški narod vsako stvar jemljejo zares. Zaradi tega tudi objemu in poljubi dajejo tisto

mesto, ki bi ga po svojem prvotnem smislu morala imeti. Zato se javno ne objemajo in ne poljubljajo, zlasti pri svidenju in poslavljanju med prijatelji ne. Poljubljanje roke postaja vedno redkejšo, ker so ga že zdavnaj nadomestili z dosti prikladnejšo in dosti okusnejšo stvarjo: s frazo »Küs' die Hand« — poljubljaj roko, ki pove dober namen, a nikomur ne škodi.

Eno največjih presenečenj pa vas bo v Nemčiji čakalo ponoči. Danes živimo v času stroge, dolgočasne in pogosto na moč neudobne pohištvene smotrnosti, ki človeka pribija na oplate, trde, ozke in prekratke postelje, tam boste pa naleteli še skoraj povsod na široka, oblo nabuhnjena ležišča s pernicami, lahkimi ko misel in toplimi bolj od vseh najmodernejših pogrinjal. Pogreznili se boste vanje ko v sen. V njihovem udobju morda boste najprej pogruntali, zakaj Nemci toliko dajo na tisto značilnost vsakdanjega življenja, katero označujejo z neprevedljivo besedo »Gemütlichkeit«.

»Gemütlichkeit« pomeni lahko tudi telesno in duševno ubranost, v kateri se človek osvobodi ter si skuša vse napraviti po domače. To stanje vsebuje še mero rahle sentimentalnosti in brezobveznosti, v kateri je dovoljeno marsikaj, vse pa pod pogojem, da v človeku ne pusti za posledico obžalovanja in pa, seveda, da se ne izrodi v prepir.

Če ste z Nemcem zaključili dober posel, — posebno če je ugoden zanj, — se boste po vsej verjetnosti znašli na njegovo povabilo v restavraciji. Tam vam bo najprej postregel z nekaj krepkimi požirki konjaka, ki jih bodo spremljali nič manj krepki vzkliki »Prost!« ali »Zum Wohl«. Ko dvigate kozarec, morate pa paziti, da v nobenem primeru ne začnete piti prej, preden ni trčil z vami gostitelj. Po tretjem ali četrtem ali celo petem konjaku boste laže razumeli, kako je moči med ljudmi ustvariti kaj takega, kakor je »Gemütlichkeit«. Potem vas tudi ne bodo vznemirjali obroki posameznih jedi. Ti so z običajnega tujsko - prometnega stališča naravnost velikanski. Za nemce, pri katerih še vedno velja staro pravilo, da je treba za dober denar dati dobro in obilno blago, pa je to nekaj samo po sebi umevnega.

Prav tako vam bo »Gemütlichkeit« premagala odpor proti krompirju, če niste njegov prijatelj.

Krompir je ena poglavitnih značilnosti nemške kuhinje in prehrane. Na vsakem jedilniku ga boste dobili v sto oblikah: pečen krompir, pražen krompir, krompir v kaši, krompir v oblicah, krompir s peteršiljčkom, krompir s smetano, krompirjeve cmoke, krompirjeve rogljičke, krompirjeve zrezke.

Naj vas pri takem ali takem osebnem stališču do krompirja to ne moti: Goethe, Bismarck, Maria Schell in še marsikdo drugi dokazujejo, da lahko tudi na krompirišču zraste kaj velikega...

Preden začnete jesti, ne pozabite sosedom želeiti »Mahlzelt«. To je okraj-

sava starodavnega voščila »Gesegnete Mahlzeit« — blagoslovljen obed.

Če hočete spoznati pogloblitve značilnosti nemške kuhinje in kleti, ne pozabite obiskati dveh najslavitejših prirediteljev, ki vam to omogočata. Prva je »Dürkheimer Würstmarkt« ali klobasni sejem v Dürkheimu. Tam boste lahko pokušali klobase vseh vrst, kakor si jih niti najbolj razvneti mesena domišljija ne more sanjati, vse s kislim zeljem ali brez njega ter zalito z dragim, toda izbornim renskim ali mozelskim vinom, ki slovi po vsem svetu.

Druga taka spoznavalna prilika je »Münchener Oktoberfest«. Dürkheimsko slavje poteka pod žezlom vinskega boga Bacchusa. Oktoberski praznik v Münchenu, ki traja nekaj tednov, pa se bohota v znamenju Gambrinusa. To starodavno božanstvo, je baje izumilo pivo, nemško narodno pijačo.

Sto tisoč obiskovalcev popije tedaj milijone in milijone litrov te peneče se pijače. Pri tem prihaja v skrajnih mejah do izraza tisto, kar smo krstili za »Gemütlichkeit«.

Edvard Traven

ROV POD ROKAVSKIM PRELIVOM

Že v drugi polovici preteklega stoletja so se začeli Francozi in Angleži daviti z mislijo, kako bi ustvarili med Anglijo in Francijo zvezo po suhem. Francoski inženir Thomé de Gamond je predložil potrebne načrte. Pod Rokavskim prelivom bi skopali tunel, zgradili ogromno železobetonsko cev, skozi katero bi v pritličju vodil dvojni železniški in v prvem nadstropju dvojni cestni tir. Ustanovili so že dve družbi, ki bi podjete financirali. Tedaj pa so se oglasili angleški vojaški krogi, ki so uresničenju tega načrta iz strateških razlogov nasprotovali. Danes so padli tudi ti ugovori in bi uresničenje tega načrta bilo Angliji le v veliko korist.

Od Calaisa do Dovera bi tunel meril 35 km in bil pod morsko gladino 110 metrov in 45 metrov pod morskim dnom. To bi bil najdaljši tunel na svetu. Če pomislimo, da v preteklem stoletju za vrtanje alpskih predorov niso niti rabili električne sile, bo sedaj delo v marsičem zelo olajšano.

Maks Šah

NOVA »LAMBRETA«

Na milanskem velesejmu so prvič pokazali nov model »scooter-ja« te znamke. Motor ima 175 cm, dvotakten, 9 konjskih sil, štiri prestave in hitrost bo dosegla 110 km na uro. Tudi zunanost motorja bo nekoliko različna od navačnih »Lambreta«. Gume bodo nekoliko večje, približno kakor tiste od »Vespe G. S.« Cena bo znašala 185.000 lir in ga bodo začeli prodajati čez dva meseca.

Mnogi nestrpno pričakujejo nov avto »FIAT« 450. Na prodaji bo baje še v poletju tega leta. Cena bo vseh vsem tistim, ki bi radi imeli zelo poceni, udobno, lepo in solidno vozilo na štiri

rih kolesih. Ta problem ga bo morda rešila tvrdka »Piaggio«, ki izdeluje, kot je znano, »Vespa«. Govorijo namreč, da namerava ta tvrdka izdelovati mali avto, z dvocilindričnim motorjem 380 cm zelo podoben avtomobilu, ki ga izdeluje nemška tvrdka »Goggomobil«.

al.

PROF. JAKOB KELEMINA

Sredi maja je umrl v Ljubljani 75 letni znanstvenik in univerzitetni profesor, dr. Jakob Kelemina. Vodil je stolico za germanistiko na ljubljanski univerzi, kjer je predaval 36 let. Napisal je vrsto jezikovnih in kulturno zgodovinskih razprav v najrazličnejše revije in liste, samostojnih knjig in razprav je napisal okoli 80. Ves je bil predan znanosti. Kot znanstvenik malega naroda, je z vso resnostjo preučeval vplivanje kulture na kulturo, ter njeno pronicanje od naroda v narod. Kot človek je bil kar nekam odmaknjen od sveta. Hodil je z nekakim nasmeškom na ustnih, a je bil strog vzgojitelj znanstvenega naraščanja in spoštovan kot značajan človek.

MALA KNJIGARNA

Neki dunajski knjigarinar je prišel na posebno idejo: na cestnem križišču je postavil avtomat za prodajo knjig. Priprava je podobna avtomatom za čokolado, film in podobno. Kupec vrže vanj kovanec in iz avtomata pride knjiga z drobižem, če knjiga manj stane kot je bila vrednost kovanca. Kupec ima na izbiro 20 knjig. Baje se je ta nova naprava zelo obnesla in mora knjigarinar večkrat na dan napolniti avtomat z novimi knjigami.

Pa je že sicer znana Avstrija kot država, ki ima največ knjigarn. Na vsakih 2745 Avstrijcev pride ena knjigarna. Dočim je na Danskem na vsakih 4000 prebivalcev ena knjigarna. Avstralci imajo na vsakih 4315 ljudi knjigarno, Nemci pa na vsakih 11970.

Seveda lahko sodimo načitanost ljudi, zanimanje za knjigo, kulturno stopnjo nekega naroda tudi po številu knjigarn.

UGLASBENA PESNITEV

Znani britanski skladatelj Edvard Elgar je uglasbil pesnitev kardinala Newmana »Geroncijeve sanje«. Po poročilih je skladba zelo uspela.

MALI SATELIT

V začetku julija bodo Amerikanci izstrelili prvi mali satelit ali »miško« kot ga imenujejo. To bo res majhen satelit, kajti njegov premer bo od 35 do 50 cm in bo težak okrog 10 kg. V prostor nad našo zemljo ga bo ponesla raketa, sestavljena iz treh delov, od katerih bo prvi v nekaj minutah dosegel višino 100 km drugi 400 km, tretji pa 480 km. Raketa bo tedaj imela 30.000 km brzine na uro, kar pomeni, da bi v eni uri in dvajsetih minutah lahko obletela zemljo nad ekvatorjem. Majhen naboj bo tedaj eksplodiral in ločil raketo od satelita, ki bo nastopil svojo lastno pot. Razni aparati za merjenje kozmičnih žarkov, za ugotavljanje zemeljskega magnetizma itd. bodo začeli delovati. Vse ugotovitve bo »miška« v posebnih znakih snemala na trak, ki ga bo na znak zemlje, oddala po radiu. Radijski sprejemniki bodo te znake lovili in človeštvo bo tedaj lahko marsikaj zvedelo iz vsemirja.

S prostim očesom satelita ne bo mogoče opaziti, ker je premajhen in tudi njegova pot ni vedno enako oddaljena od zemlje, ker je namreč v obliki elipse. Zato bo enkrat dosegel višino 320 km, drugič spet 1300 km. Za pot okoli zemlje ne bo porabil več kot uro in pol. Če pa bo zaradi trenja ob zemeljsko atmosfero zgubil na hitrosti, bo začel polagoma padati v krivulji na zemljo. Toda ne bo je dosegel nikoli, ker se bo prej razblinil zaradi velike vročine, ki jo povzroča hitrost.

F. M.

Portič na naši obali

FILM

CANNES

Letos je bil v Cannesu deseti mednarodni filmski festival. V tem malem francoskem mestu se vsako leto zbirajo največje osebnosti iz filmskega sveta: igralci, režiserji, producenti, kritiki, fotografi, tehniki in drugi. Tu nagradijo najboljše filme iz svetovne filmografije ter najboljše igralce.

Prvi mednarodni festival je bil leta 1932 v Benetkah. Prej je bilo zastopano le gledališče in sicer bolj iz neke tradicije. Kasneje pa so polagoma začeli uvajati filme, dokler se ni gledališki festival spremenil v filmskega. Razne države so pošiljale svoje najboljše filme vse do leta 1939, ko so se nekatere iz političnih razlogov umaknile. Tedaj so sklenili, da bodo nadaljnji filmski festivali v Cannesu. Razlog, zakaj so zbrali prav ta kraj, je v tem, da so se tu že od nekdaj shajali največji bankirji in finančniki zaradi igralnic. Zato so filmski producenti vedeli, da bodo tu našli ugodna tla.

Prvi festival v Cannesu bi moral biti leta 1939. Toda v zadnjem trenutku so ga odložili na osem dni, nakar ga je pričetek druge svetovne vojne preprečil. Zato je bil prvi festival šele leta 1946. In ta je ostal vsem v spominu kot najlepše mednarodno srečanje. Navdušenje, ki je bilo v prvem povojnem obdobju v srcu vseh je zavladalo tudi tu. Takega prijetnega in prijateljskega ozračja niso mogli več najti niti v Benetkah, niti v Berlinu, pa tudi v samem Cannesu ne. Dejstvo je namreč to: kinematografija je lahko umetnost in tudi velika umetnost; a danes je postala zgolj industrija, včasih pa kar propaganda. To se seveda kaže tudi na filmskih festivalih. Umetnost se je umaknila in na njeno mesto je stopila trgovina.

V nekaj več kot dveh tednih potrošijo v Cannesu milijarde. Tu se zberejo ljudje od vsepovsod, da lahko zaživijo nekaj časa v neresničnem svetu. Ne zanimajo se toliko za filme kot za igralce. Filmski producenti se zavedajo, da je prav od teh odvisen trgovski uspeh filma. Zato ne štedijo s sredstvi, le da čimbolj olepšajo v njihovih očeh filmski svet. Vedo namreč, da bodo ti obiskovalci kasneje iskali na filmskih platnih tiste, ki so jih v Cannesu videli žive pred seboj. Zato prirejajo razkošne pojedine, razdajajo neštevilne slike in trosijo milijone. Dobro vedo, da bodo s temi milijoni zaslužili milijarde. Z vsemi temi sredstvi ustvarjajo v domišljiji prisotnih pravljico ozračje »Tisoč in ene noči«; Ne ozirajo se na to,

četudi morajo izbrati vsakovrstna človeška čustva: ničemurnost, slavohlepnost, zavist, ljubosumnost. Tisti, ki občudujejo na filmskih platnih svoje oboževane junake, ne vedo, da so ti lutke v rokah tistih, ki se ne ustavijo pred vsakim sredstvom, le da si zagotovijo uspeh filma. Tudi filmske zvezde morajo bojevati svoj boj: včerajšnja se bori z današnjo, današnja z jutrišnjo. Zato se poslužijo vseh mogočih sredstev, dobrih in slabih, samo da doseže svoj namen.

Cannes je iz tega vidika izvrstno opazovališče. Tu srečaš igralke, ki presedijo po cele ure na obali in trepetajo od mraza. A to nič ne de; važno je le, da jih v tem položaju zaloti kak fotoreporter, da pridejo potem lahko v svetovno časopisje. Ni ga čudaštva, ki bi se ga ne poslužile, le da pritegnejo nase pozornost: ena se vozi po Cannesu na svojem kolesu, druga zažge svoj novi avtomobil, tretja pride v hotel v spremstvu petnajstih kovčkov. In še vse polno drugih takih primerov je. Zato je tu kino le izgovor, da se zasluži čimveč denarja. Ni torej več umetnost, temveč zgolj trgovina.

V tem svetu razkošja, luči, barv, pravljicega ozračja prevladujejo le trgovski nameni ter želja po slavi in zmagi. Le malo pa je smisla za resnično umetnost in lepoto.

Tak se je pokazal tudi letošnji festival. Prijavljenih je bilo 35 držav. A med tolikimi predvajanimi filmi je bilo le malo dobrih. Med najvažnejšimi bi našli: ameriškega **Prijateljsko prepričanje**, ki je dobil prvo nagrado, ruskega **Enainštirideseti**, francoskega **Človek, ki je moral umreti**, italijanskega **Kabirijske noči** ter švedskega **Sedmi pečat**. Jugoslavija je bila zastopana z **Dolino miru**, v katerem igra John Kitzmiller, ki je dobil nagrado kot najboljši igralec. V filmu se opažajo razne pomanjkljivosti. Toda, če upoštevamo dejstvo, da je kinematografija v tej državi šele na začetku svojega razvoja, je treba le pohvaliti njeno delo in upajmo, da se bo v prihodnjih letih na tem področju izboljšala.

MIRANDA ZAFRED

ZADNJI PLES ROMEA IN JULIJE je ruski film, ki je dobil nagrado na VII. filmskem festivalu v Cannesu, predvsem po zaslugi slovite plesalke Galine Ulanove. Ni treba posebej omeniti brezhubnosti njenega izvajanja, saj je v svoji umetnosti neprekosljiva. Poleg nje nastopa plesalec Yuri Zdanov in balet Bolšoj iz Moskve.

Romeo in Julija ni samo najbolj uspelo delo Prokofijeva, temveč tudi eno najbolj priljubljenih v ruski glasbi našega stoletja. Zato je razumljivo, da so Rusi izbrali ravno ta balet za film. Krasne barve, scenarij, obleke mu dajejo visoko umetniško vrednost, ki jo danes zasledimo pri malokaterem filmu, saj smo vajeni gledati le razkošje, ki pa je tako daleč od prave umetnosti. Poleg tega pa nismo doslej imeli prilike gledati na filmskem platnu celoten balet.

Film je vsestransko uspel in ljubitelji baletne umetnosti imajo ob njem pravi užitek.

SEME NASILJA je film, v katerem je globoko zajet problem izprijene mladine, ki ni ma nikogar, da bi jo brzdal. Mlad profesor, poln idealizma in dobrih namenov pride učiti v poboljševalnico, kjer se znajde sam med nerazumevanjem svojih delovnih tovarišev na eni strani ter dijakov na drugi. Razočaran je nad ostalimi profesorji, ki se sploh nič ne potrudijo, češ, saj s takimi divjaki ni mogoče ničesar napraviti. Njegov boj je hud in težak in že mu začenja upadati pogum. Tedaj pa ga žena pregovori, naj ne odstopi od svoje naloge. Zato vztraja, dokler ne nastopi zanj odločilen trenutek, ko mora pokazati vso svojo moč, drugače je zgubljen. Ko odstrani tistega dijaka, ki je sejal nasilje, pride končno zanj zmaga, ki je toliko večja, v kolikor je bil boj težak.

Film prikazuje razbrzdano mladino, predvsem pa biča profesorje, ki gredo mimo vzgojnega problema in ki ne skušajo prodreti v mlado dušo. Glavno vlogo je mojstrsko podal Glenn Ford.

Michael Todd in Elisabeth Taylor
na festivalu v Cannesu

Slovenec. In obratno. Otrok govori doma seveda malo slovensko — toda ker se mož in žena med seboj spoštujeta in cenita to, kar je v drugem, vlada v družini soglasje. Mnogo je takih družin.

Vendar pa ne smemo z brezskrbnostjo obravnavati tega problema. V življenju srečujemo nešteto težav. Računajte tudi s tem, da bodo nastala vprašanja ob različnih narodnih čustvih. Vaša družina se bo povečala z otroki in nastala bodo nova vprašanja: ali jih boste naučili obeh jezikov, v kakšno šolo jih boste dali, kam, v katero družbo boste šli in še in še. Z velikim razumevanjem in plemenitim srcem se da mnogo razumeti in mnogo stvari prav urediti. Toda včasih smo živčni, smo v težavah vsi nepotrpežljivi in jedki — življenje zahteva včasih toliko od nas! Ali bosta tudi takrat še oba tako močna, da bosta vse premagala? — Tudi take družine pozna, ko je zaradi tega hudo.

Ne zato, da bi imel kaj proti plemenitosti človeka, ki je druge narodnosti. Imate prav, gospodična, da je lahko boljši kot nešteto Slovencev. Le na to bi Vas opozoril, da lahko nastanejo težave v Vajinem skupnem življenju kasneje prav zato, ker bosta ostala oba zvesta svoji mladosti, svojemu poreklu, izročilu Vajinih mater. In res ne bi mogel reči, da vse tisto zatajate. In če ste pravični, tudi od svojega bodočega moža ne smete tega zahtevati.

Gospodična, vso srečo Vam želim. Imate lastno glavo in lastno srce. Odločite se s preudarkom.

Za dobro voljo

Neki slavni angleški igralec je imel veliko prisotnost duha. Ko je igral Shakespearevega Riharda III in vzkliknil v zadnjem dejanju na bojišču po izgubljeni bitki: »Konja! Konja! Svoje kraljestvo dam ze enega konja!« se je nekdo na galeriji predrzno zadril: »Ali bi ne bil osel tudi dober?« Tregled pa mirno nazaj na galerijo: »Tudi dober! Prosim vas, pridite takoj dol!«

Turist prosi kmeta: »Rad bi na vlak od 11,20. Ali grem lahko preko vašega travnika? Pot je namreč krajša.«

Le kar! In ker se tam pase moj bik, boste lahko stopili na vlak ob 10,50.

Neka fina priletna gospa se približa k sodniku s strahom in prosečim pogledom. Sodnik, galanten mož, se obrne do zapisnikarja ter mu reče: »Naj vam pove gospa ime, primere in starost, potem pa naj priseže.«

Žena: »Zakaj pa stojiš zmerom pri oknu, kadar pojem?« Mož: »Zato, da ne bi ljudje mislili, da te tepem!«

ALI JE TO RES UMETNOST?
Zadnjič sem bil na neki slikarski razstavi. Precej časa sem gledal tiste slike na steni, pa me je nazadnje postalo sram samega sebe, ko sem videl toliko ljudi tam in so vsi še z nekim navideznim zanimanjem hodili od okvirja do okvirja. Zelo sem bil radoveden, kaj bodo pisali časopisi in kaj bo rekel radijski poročevalec. Pa sem res bral in poslušal in me je postalo še bolj sram svoje nekulturnosti. Vsi so namreč vedeli veliko povedati. Res je sicer, da so tudi oni govorili v takih besedah, da bi človek težko vedel, kaj določno hočejo reči. Veste, jaz sem zelo realen človek in rečem temu bilo in onemu črno, kakor vidim in spoznam. Res bi rad vedel, ali je to umetnost, ali ne. Kaj pravite?

Ni vse zlato, kar se sveti in ni vse umetnost, kar kot umetnino ponujajo. Zelo pogosto res tudi v časopisu in v radiu govore vneseno o nečem, ker ne bi radi veljali za nazadnjaške, da jih ne bi bilo sram kot je bilo Vas. Vendar ne moremo reči, da je vsa sodobna, abstraktna umetnost neumna. Tudi tu so nekateri zelo veliki umetniki. Vendar je res tako, da včasih teh slik ne razumemo in teh umetnin ne doumemo. Ne godi se samo Vam, dragi gospod, tako na razstavi. Vendar hodite ponovno in boste videli, da boste polagoma prodrli v skrivnost te nove umetnosti in boste z lahkoto takoj razlikovali med pristno umetnino in plažo. Treba se je tudi tu učiti. Zdi se mi najboljši način ta, da obiskujemo razstave in beremo kake razprave in kritike o tej umetnosti.

Mož (ko se vrne domov, zelo natrkan): »Stara, nehaj vendar že enkrat zmerjati! Dovolj sem že kaznovan s tem, da te dvakrat vidim!«

Mati: »Franček, ne smeš vleči psa za rep. Te bo ugriznil.« Franček: »Na tem koncu ne grize.«

Doktor Chaim Weitzman, bivši izraelski predsednik je stopil na avtobus in pokazal listek za polovično ceno, ki ga imajo šolarji.

»Kaj to pomeni?« vpraša začudeno sprevodnik.

»To vam dokazuje koliko časa čakam avtobus«, odgovori z vso resnostjo Weitzman.

Dva moža sta sedela pred kavarno malega mesteca in sta imela pred sabo šahovnico. Ker me zanima šah, sem se ustavil in gledal. Mož nista dvignila glave in sta kar naprej gledala v šahovnico. Čez nekaj minut sem vprašal: »Kdo je na vrsti?«

Nihče ne dvigne glave, potem pa le reče eden: »Jaz.«

Minila je še kaka minuta in spet sem vprašal: »Zakaj ne premakneta figure?«

»Je prevročje,« mi odgovori eden. »Čakamo da bo sonce zašlo!«

Literarni pogovori

Vesel sem številnih literarnih prispevkov, Vi pa se nikar ne jezite, če niso prišli še vsi na vrsto. Nekateri sprašujete, ali pridejo v poštev tudi daljše stvari, ali samo kratke novele.

Mladika ima še vedno skromen obseg in bi seveda težko objavljala v eni številki dolge prispevke. Potem ne bi bilo nobenega sorazmerja. Vendar, če je proza daljša in kvalitetna, jo bomo objavljali v nadaljevanjih.

Za prihodnji letnik — morda nam bo mogoče obseg povečati — pa na vsak način čakam uvodno povest, ki bo izhajala v nadaljevanjih. Pišite in pošljite! Ob koncu letnika jo bomo izdali v ponatisu v samostojni knjigi.

B. Z., poslali ste eno samo pesem. Ali ne bi zbrali večjo pošiljko — zelo bi je bil vesel. In pa — zakaj bi bili uganaka? Rajši kot pseudonime imamo prava imena in naslov.

FRANKO PAHOR, prevzela Te je pomlad. Saj te popolnoma razumem: tiste čudovite plave oči, prožni korak in nasme — ki pa ni namenjen Tebi... Iz tega se je rodila pesem »Zakaj?« Vse je lepo in prav, le preveč tistih »oh« in »ah«. Ne jokaj vendar, fant moj, saj si fant! Poj še o tistih prelepih srečanjih, samo ne joči nikar!

BOLJUNŠKI. Zakaj tak obup? Sodim, da si še zelo mlad, pa se Te je trdota življenja le malce dotaknila in že obupuješ nad življenjem. Saj ni tako hudo. Na vsak način piši bolj sproščeno, bolj optimistično in z večjo vero v življenje. Pošlji več!

M. M. Preveč bolesterne sentimentalnosti je v Tvojih novelah. Stopi trdneje na kraška tla in zazri se v rdeče kraške obraze! Ne čutiš tistega zdravja?

LAURA, Vaše pesmi so sicer nežno občutne, toda jezik je slab, zato seveda šepajo rime. Posvetite nekaj prostega časa slovnici in pravorečju. Posebno širina in ožina vokalov Vam ni znana. To pa je pač umetna pesem, ne narodna, zato morate na to paziti. Opustite tudi apostrofe! In pesnike berite: Kosovela (ki Vam je soroden) in Balantiča, ki Vam bo odprl nesluteno lepoto. Pesem »Utrinek« je boljša kot ostali dve pesmi, vendar še ni zrela za tisk.

JANKO F., Vaša zgodba je pa že prava detektivska literatura. Da bo imela tudi kako literarno vrednost, pa ne smete hiteti samo za dogodkom, ampak morate najti tudi lepoto in poezijo dogajanja, ozadje stvari in globino in resnico doživljanja. Sem in tja tudi zdrsnete v nelogičnost: Vozila sta se. On zadaj, ona za volanom v avtomobilu. Nadaloma tisti tretji — Kako je prišel do nje? Med vožnjo — ali je skakal kot Tarzan z drevesa na drevo? Potem krič. In Vaš junak zadaj? Kako nejunaško! Če Vam je ta zvrst literature všeč, prav. Pišite še — toda dobro pišite!

Mladika bo izhajala tudi vse poletne mesece, zato pišite in ostanite zvesti!

Jože Peterlin

OGLEJTE SI NASE IZLOZBE!
IMAMO PRISTNO ANGLEŠKO BLAGO
ZA MOŠKE IN ŽENSKÉ OBLEKE

MAGAZIN ANGLEŠKEGA BLAGA

T R S T
ULICA S. NICOLÒ 22
Telefon 31-138

BOGATA IZBIRA NA DEBELO
IN NA DROBNO. CENE UGODNE
OBISČITE NAS SE DANES!

URARNA - ZLATARNA

Mikolj

TRST - Campo S. GIACOMO 3 - Tel. 95-881

Bogata izbira švicarskih ur
in lično izdelane zlatnine

TISKARNA

graphis

TRST — ul. Sv. FRANCISKA 20

Telefon 29-477

T V R D K A

USTANOVLIJENA LETA 1866

Ketže

TRGOVINA NA DROBNO IN DEBELO

EMAJLIRANI ŠTEDILNIRI IN PEČI NAJMODERNEJ-
ŠIH OBLIK NA VSA GORIVA / POPOLNA OPREMA
ZA KUHINJE, JEDILNICE, RESTAVRACIJE, IZ EMAJ-
LA, NERJAVEČEGA (INOX) JEKLA ITD. /ELEKTRIČNI
LIKALNIRI, SESALCI ZA PRAH, PRALNI STROJI,
GRELCI ZA VODO, HLADILNIRI / DEKORATIVNI
PREDMETI UMETNE OBRTI, OD KERAMIKE DO
BRUŠENEGA KRISTALA / LESTENCI TER VSEH VRST
ELEKTRIČNE LUČI, KLASIČNE IN MODERNE OBLIJE

TRST — PIAZZA SAN GIOVANNI — TEL. 35-019

LIR 60.-